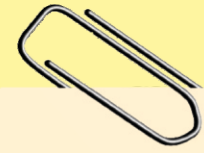

PULSUZ

Əziz məktəbli!

Bu dərslik sizə Azərbaycan dövləti tərəfindən bir dərs ilində istifadə üçün verilir. O, dərs ili müddətində nəzərdə tutulmuş bilikləri qazanmaq üçün sizə etibarlı dost və yardımçı olacaq.

İnanırıq ki, siz də bu dərsliyə məhəbbətlə yanaşacaq, onu zədələnmələrdən qoruyacaq, təmiz və səliqəli saxlayacaqsınız ki, növbəti dərs ilində digər məktəbli yoldaşınız ondan sizin kimi rahat istifadə edə bilsin.

Sizə təhsildə uğurlar arzulayırıq!

2023 - 017

RİYAZIYYAT

3

DƏRSLİK

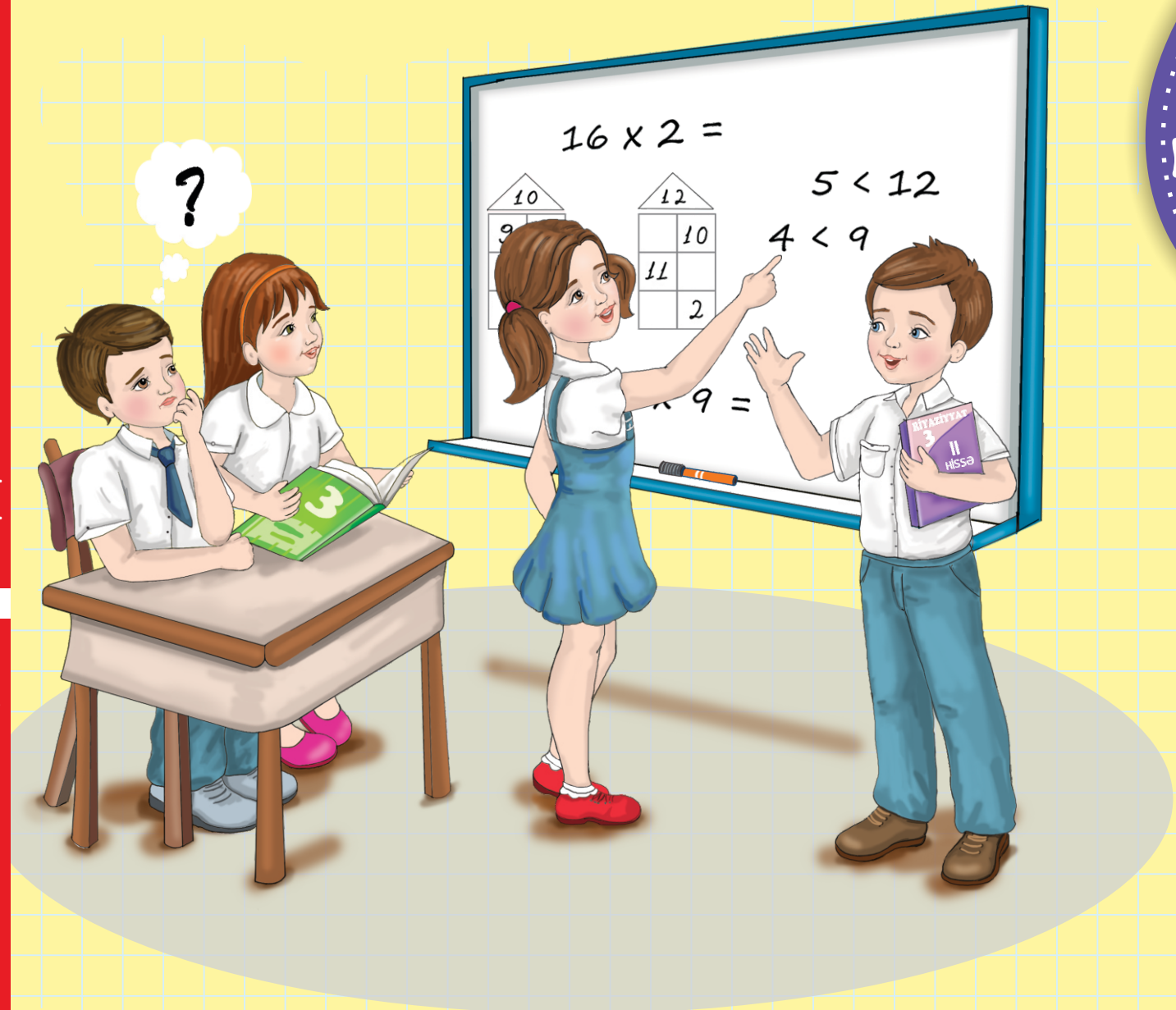
2-ci hissə

RİYAZIYYAT

DƏRSLİK

II
HİSSƏ

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ DÖVLƏT HİMNİ

*Musiqisi Üzeyir Hacıbəylinin,
sözləri Əhməd Cavadındır.*

Azərbaycan! Azərbaycan!
Ey qəhrəman övladın şanlı Vətəni!
Səndən ötrü can verməyə cümlə hazırız!
Səndən ötrü qan tökməyə cümlə qadiriz!
Üçrəngli bayrağınla məsud yaşa!

Minlərlə can qurban oldu,
Sinən hər bə meydan oldu!
Hüququndan keçən əsgər,
Hərə bir qəhrəman oldu!

Sən olasan gülüstan,
Sənə hər an can qurban!
Sənə min bir məhəbbət
Sinəmdə tutmuş məkan!

Namusunu hifz etməyə,
Bayrağını yüksəltməyə
Cümlə gənclər müştəqdir!
Şanlı Vətən! Şanlı Vətən!
Azərbaycan! Azərbaycan!

HEYDƏR ƏLİYEV
AZƏRBAYCAN XALQININ ÜMUMMİLLİ LİDERİ

Süleyman Kərimov, Könül Doxolova,
Yeganə Məmmədəliyeva, Həbib Kərimov,
Farizə Nəbiyeva, Aygün Qasımova

Xüsusi məktəblərin **3**-cü sinifləri üçün
sadələşdirilmiş proqram əsasında hazırlanmış

RIYAZİYYAT

fənni üzrə

DƏRSLİK

II hissə

© Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi

**Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0
International (CC BY-NC-SA 4.0)**

Bu nəşr Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International lisenziyası (CC BY-NC-SA 4.0) ilə www.trim.s.edu.az saytında yerləşdirilmişdir. Bu nəşrdən istifadə edərkən lisenziyanın şərtləri qəbul edilmiş sayılır:

İstinad zamanı nəşrin müəllif(lər)inin adı göstərilməlidir.

Nəşrdən kommersiya məqsədilə istifadə qadağandır.

Tərəmə nəşrlər orijinal nəşrin lisenziya şərtləri ilə yayılmalıdır.

Bu nəşrlə bağlı irad və təkliflərinizi
chashioglu@gmail.com və derslik@edu.gov.az
elektron ünvanlarına göndərməyiniz xahiş olunur.
Əməkdaşlığınız üçün əvvəlcədən təşəkkür edirik!

İŞARƏLƏR (PİKTOQRAMLAR)

DANIŞIN, DEYİN.

YAZIN.

ÇƏKİN.

RƏNGLƏYİN.

GÖSTƏRİN.

MÜNDƏRİCAT

IV BÖLMƏ

HƏNDƏSİ FİQURLAR:

1. Xətt, bucaq.....	6
2. Düz bucaq, iti bucaq, kor bucaq.....	7
3. Çoxbucaqlı, üçbucaqlı, dördbucaqlı	8
4. Konus, kürə, kub, kuboid, silindr, piramida.....	11

V BÖLMƏ

1.1-dən 50 -yə qədər ədədlər	14
2. 50 dairəsində toplama və çıxma	19
3. Onluqların toplanması. $20 + 10$; $30 + 20$	21
4. İkirəqəmli ədədlə birrəqəmli ədədin fərqi	22
5. Onluqların çıxılması. $30 - 10$; $50 - 30$	23
6. Mötərizəli ifadələr.....	24
7. Mötərizəli ifadələrin oxunuşu.....	25
8. İki mərhələli məsələlər.....	27
9. Birrəqəmli, ikirəqəmli ədədlər.....	32
10. İkirəqəmli ədədlərin toplanması. $20 + 14$; $14 + 20$	34
11. Ədədi ifadələrin müqayisəsi	47
12. Toplamanın çıxma ilə yoxlanması	59
13. Çıxmanın toplama ilə yoxlanması	61
14. Uzunluq ölçü vahidi - Desimetr (dm)	63
15. Vurma	65
16. Vurma əməlinin komponentləri	68
17. 2-ni vurma	69
18. 3-ü vurma	73
19. Vuruqların yerinin dəyişdirilməsi	77
20. Bölmə	80
21. Bölmə əməlinin komponentləri	84
22. Keçilənlərin təkrarı	87

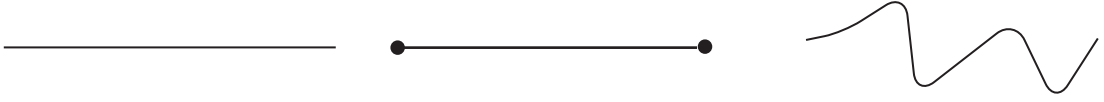
IV BÖLMƏ

HƏNDƏSİ FİQURLAR

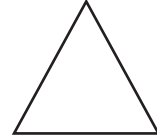
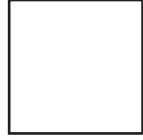
1

XƏTTİ. BUCAQ.

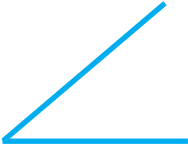
- 1 Şəkildəki xətlərdən hansının düz, hansının parça, hansının da əyri xətt olduğunu göstərin və deyın.

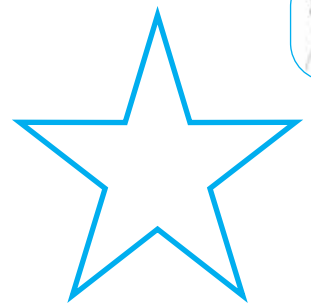
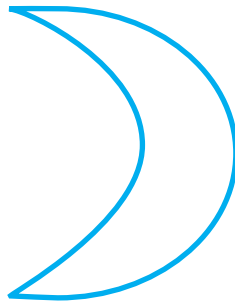
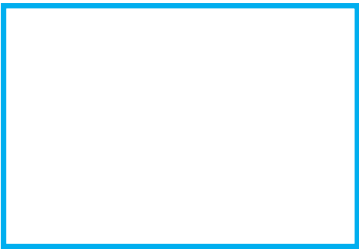
- 2 Həndəsi fiqurlarda bir tərəfdən çıxan iki tərəf bucaq əmələ gətirir.

Başlanğıcı bir nöqtədə olan iki şua bucaq əmələ gətirir.

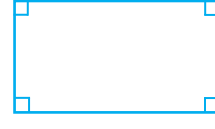
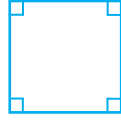
- 3 Hansı fiqurun parça ilə, hansı fiqurun əyri xətlə çəkildiyini göstərin və deyın.

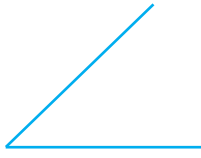
2

DÜZ BUCAQ, İTİ BUCAQ, KOR BUCAQ.

1 Kvadratın, düzbucaqlının bitişik tərəfləri arasındakı bucaqlar düz bucaqlardır.

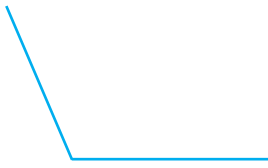
2 Düz bucaqdan kiçik bucaq iti bucaqdır.

Bu iti bucaqdır.

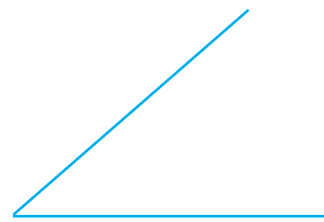
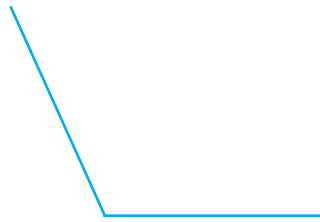
3 Açıq bucaqdan kiçik, düz bucaqdan böyük bucaq kor bucaqdır.

Bu kor bucaqdır.

4 İti bucağı, düz bucağı və kor bucağı göstərin.

5 Misalları həll edin.

$$12 - 3$$

$$13 + 2$$

$$17 - 10$$

$$14 - 4$$

$$11 - 6$$

$$15 + 1$$

$$12 + 2 - 4$$

$$18 - 10 + 3$$

$$19 + 1 - 10$$

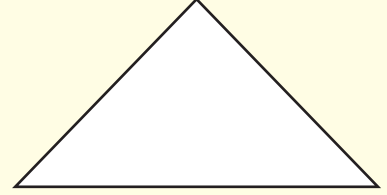
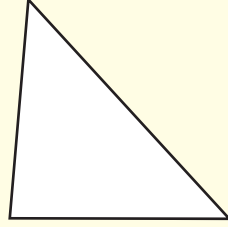
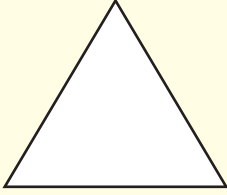

3

ÇOXBUCAQLI, ÜÇBUCAQLI, DÖRDBUCAQLI

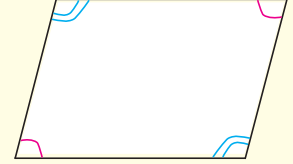
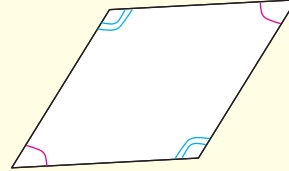
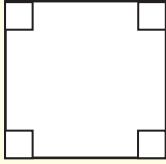
Bu fiqurlar çoxbucaqlıdır.

Üçbucaq

Bunlar üçbucaqlardır. Üçbucağın 3 tərəfi, 3 təpəsi və 3 bucağı var.

Dördbucaqlı

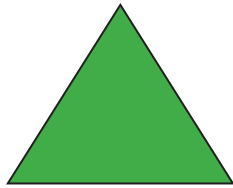

Bunlar dördbucaqlardır. Dördbucaqlıların 4 tərəfi, 4 təpəsi və 4 bucağı var.

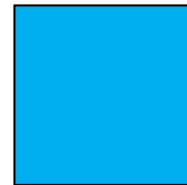
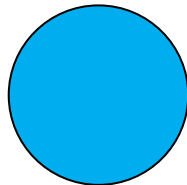
Çoxbucaqlılar bucaqlarının sayı ilə adlandırılır.

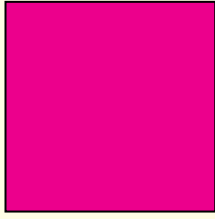
Çoxbucaqlılarda tərəflərin sayı bucaqların sayına bərabərdir.

- 1 Üçbucağın neçə bucağı var? Düzbucaqlının neçə bucağı var?

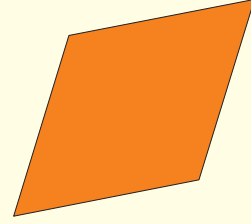

- 2 Fiqurlardan hansının 4 tərəfi, 4 bucağı olduğunu göstərin və deyin.

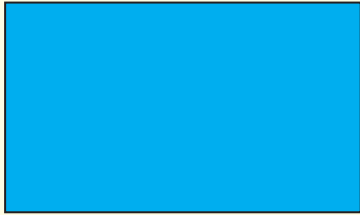

Bu kvadratdır. Kvadratın bütün tərəfləri bərabərdir. Bütün bucaqları düz bucaqdır.

Bu rombduur. Rombun bütün tərəfləri bərabərdir.

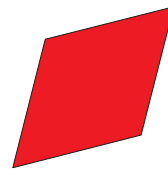
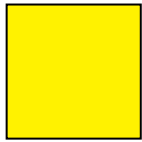
Bu düzbucaqlıdır. Düzbucaqlının yalnız qarşı tərəfləri bərabərdir. Bütün bucaqları düz bucaqdır.

Bu paraleloqramdır. Paraleloqramın yalnız qarşı tərəfləri bərabərdir.

Kvadrat, düzbucaqlı, romb və paraleloqram dördbucaqlılara aiddir.

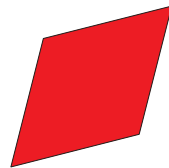
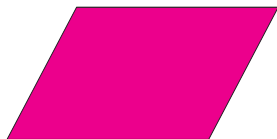
1 Fiqurlardan hansının kvadrat, hansının romb olduğunu göstərin və deyın.

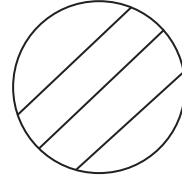
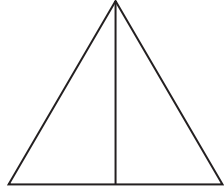
2 Fiqurlardan hansının düzbucaqlı, hansının düzbucaqlı olmadığını göstərin və deyın.

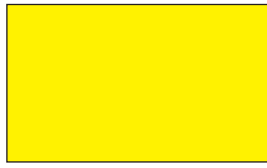
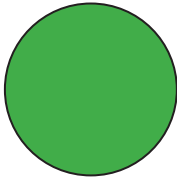
3 Şekildəki fiqurlardan hansının kvadrat olduğunu göstərin və deyın.

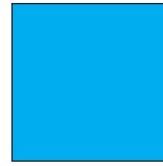
1 Şəkiləki fiqurlardan hansının 2 hissəyə bölündüyünü göstərin və deyin.

2 Fiqurlardan hansının təpə nöqtəsi yoxdur?

3 Tərəflərinin uzunluqları bir-birinə bərabər olan fiquru göstərin.

4 Misalları həll edin.

$14 - 5$

$17 + 2$

$14 + 4$

$15 + 5 - 10$

$13 + 6$

$15 - 7$

$18 + 1$

$17 - 7 - 7$

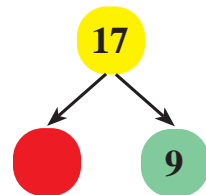
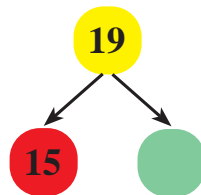
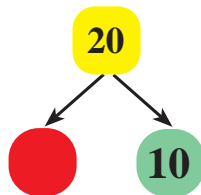
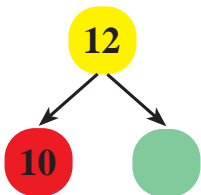
$11 - 2$

$12 + 5$

$14 - 8$

$14 - 10 + 8$

5 Sxemləri tamamlayın.

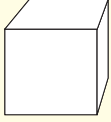

4

KONUS, KÜRƏ, KUB, KUBOİD, SİLİNDİR, PİRAMİDA.

Həndəsi fiqurları müstəvi və fəza fiqurlarına ayırmaq olar. Dairə və bütün çoxbucaqlılar müstəvi fiqurlardır.

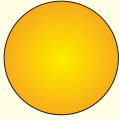
Kürə, kub, kuboid, piramida, konus və silindr fəza fiqurlarıdır.

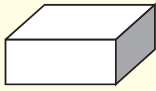
Bu kubdur. Kubun 6 üzü, 8 təpəsi, 12 tili var.

Bu, konusdur. Konusun 1 təpəsi və 1 oturacağı var. Konusun oturacağı dairədir.

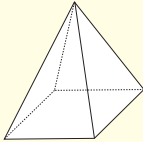
Bu, kürədir. Kürənin tərəfləri və təpələri yoxdur.

Bu, kuboiddir. Kuboidin hər bir üzü düzbucaqlı formasındadır. Kuboidin 6 düz üzü, 12 tili, 8 təpəsi var.

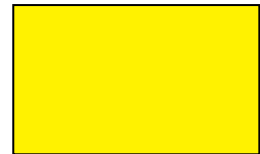
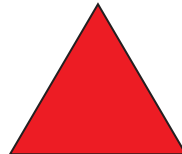
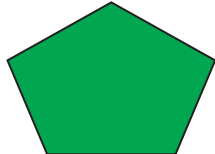

Bu, silindir. Silindrin 2 düz üzü var və onlar dairədir.

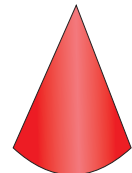
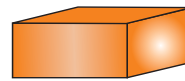
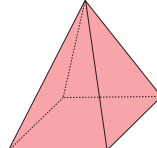
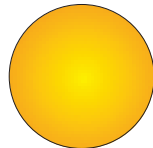
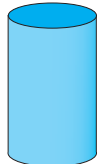
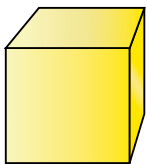

Bu piramidadır. Bu piramidanın 5 üzü, 5 təpəsi və 8 tili var.

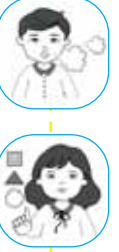
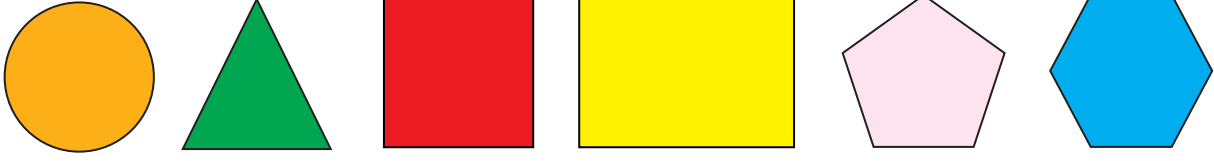
1 Şəkildəki müstəvi fiqurlarının adlarını deyin və göstərin.

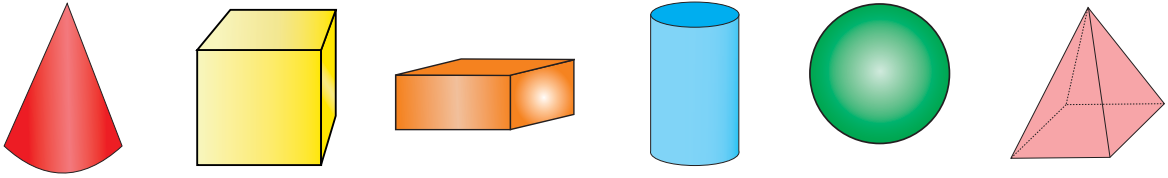
2 Şəkildəki fəza fiqurlarının adlarını deyin və göstərin.

1 Şəkildəki müstəvi fiqurların adlarını deyın və göstərin.

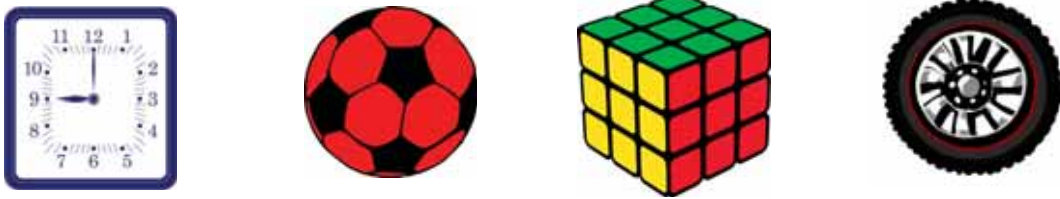
2 Şəkildəki fəza fiqurlarının adlarını deyın və göstərin.

3 Əvvəlcə konus, sonra isə piramida fiquruna oxşar əşyanı göstərin və deyın.

4 Əvvəlcə kürə, sonra isə kub fiquruna oxşar əşyanı göstərin və deyın.

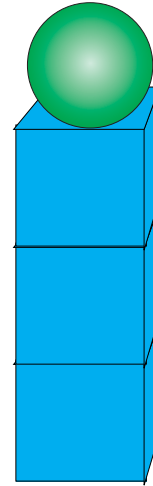
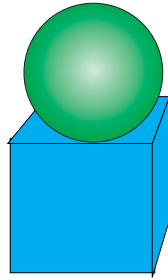
5 Əvvəlcə kuboidə, sonra isə silindrə oxşar əşyanı göstərin və deyın.

1 Şekildəki əşyaların formasına görə hansı həndəsi fiqura bənzədiyini göstərin və deyın.

2 Hər şəkildə neçə kub və neçə kürə olduğunu göstərin və deyın.

3 Misalları həll edin.

$17 - 7$

$7 - 7$

$6 + 6$

$12 - 1 - 1$

$16 + 3$

$11 + 0$

$11 - 11$

$13 - 5 - 8$

$12 - 4$

$9 - 0$

$14 - 3$

$10 + 2 + 6$

4 Ulduz işarəsinin yerinə “ > , < , = ” işarələrindən uyğun gələnini yazın.

$4 l * 9 l$

$12 sm * 9 sm$

$15 kq * 5 kq$

$14 l * 10 l$

$7 sm * 10 sm$

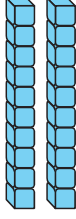
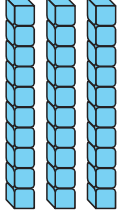
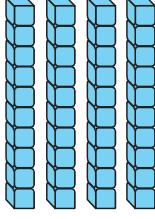
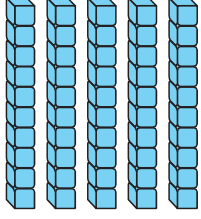
$8 kq * 4 kq$

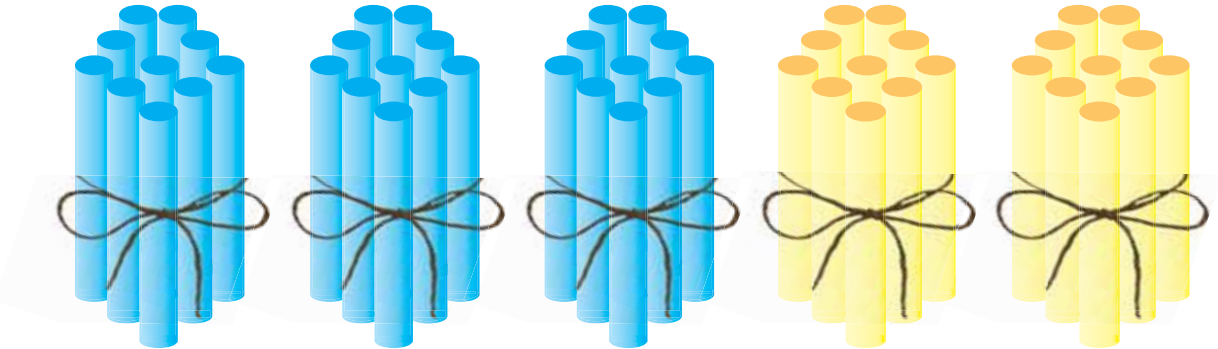
V BÖLMƏ

1-DƏN 50-YƏ QƏDƏR ƏDƏDLƏR.

1 Hər şəkildə neçə kub olduğunu göstərin və deyın.

Onluqlar	Onluqlar	Onluqlar	Onluqlar	Onluqlar
				
on 10	iyirmi 20	otuz 30	qırx 40	əlli 50

2 Neçə onluq göy say çöpü, neçə onluq sarı say çöpü var? Cəmi neçə onluq say çöpü var?

3 Misalları həll edin.

$$\begin{aligned} 3 \text{ onl.} + 2 \text{ onl.} \\ 4 \text{ onl.} - 1 \text{ onl.} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} 1 \text{ onl.} + 4 \text{ onl.} \\ 5 \text{ onl.} - 2 \text{ onl.} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} 5 \text{ onl.} - 4 \text{ onl.} \\ 2 \text{ onl.} + 2 \text{ onl.} \end{aligned}$$

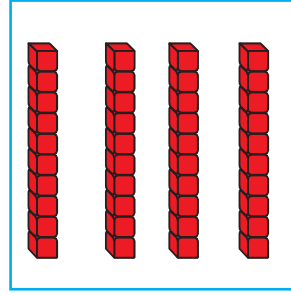
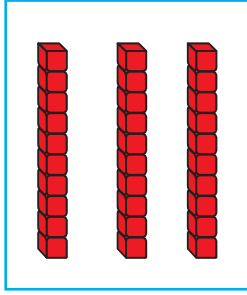
4 Misalları həll edin.

$$\begin{aligned} 14 - 4 + 7 \\ 9 + 3 + 2 \end{aligned}$$

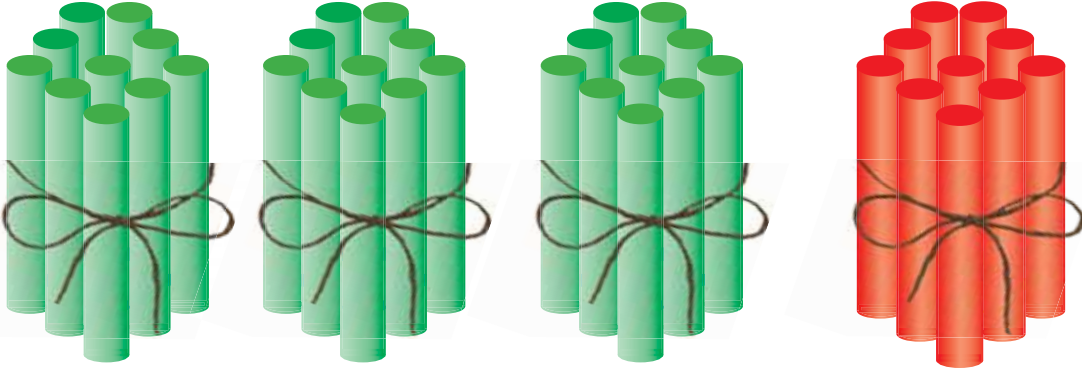
$$\begin{aligned} 18 - 10 + 2 \\ 7 + 4 + 1 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} 12 - 4 - 0 \\ 8 + 3 + 0 \end{aligned}$$

1 Hər şəkildə neçə onluq kub olduğunu göstərin və deyin.

2 Şəkildə 3 onluq yaşıl say çöpü və 1 onluq qırmızı say çöpü var. Cəmi neçə onluq say çöpü var?

3 Misalları həll edin.

$4 + 7$

$12 - 4$

$16 + 2$

$8 + 7$

$15 - 8$

$11 - 3$

$9 + 9 + 2$

$20 - 1 - 4$

$8 + 5 - 3$

$12 - 6 + 5$

$13 + 4 - 10$

$11 - 5 - 2$

4 Ulduz işarəsinin yerinə “ $>$ ”, “ $<$ ”, “ $=$ ” işarələrindən uyğun gələnini yazın.

$10 * 9$

$12 * 10$

$18 * 15$

$14 * 15$

$20 * 10$

$17 * 19$

5 Misalları tamamlayın.

$10 = 9 + \dots$

$15 = \dots + 10$

$17 - \dots = 10$

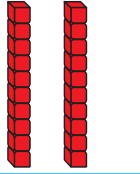

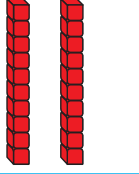

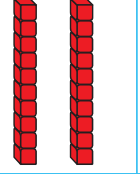

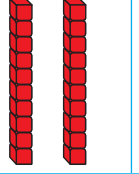

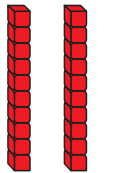
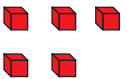
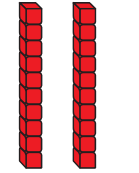
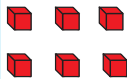
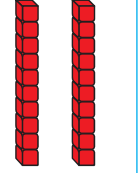
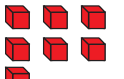
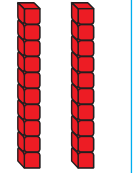
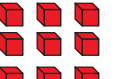
$18 - \dots = 17$

$11 + \dots = 12$

$14 - \dots = 13$

1 Hər şəkildə neçə kub olduğunu göstərin və deyin.

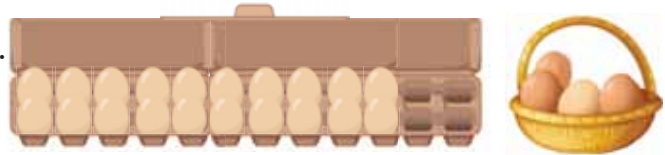
Onluqlar	Təklilər	Onluqlar	Təklilər	Onluqlar	Təklilər	Onluqlar	Təklilər
							
iyirmi bir 21		iyirmi iki 22		iyirmi üç 23		iyirmi dörd 24	
Onluqlar	Təklilər	Onluqlar	Təklilər	Onluqlar	Təklilər	Onluqlar	Təklilər
							
iyirmi bir 25		iyirmi altı 26		iyirmi yeddi 27		iyirmi doqquz 29	

2 20-dən 30-a qədər ədədləri bir-bir artırmaqla, sonra isə 30-dan 20-yə qədər ədədləri bir-bir azaltmaqla sayın.

3 Nöqtələrin yerinə buraxılmış ədədləri yazın.

20, 21, ..., ..., ..., 25, ..., ..., ..., 29, 30.
30, 29, ..., ..., 26, ..., ..., ..., ..., 21, 20.

4 Qutuda 20 yumurta var idi.
Qutuya 4 yumurta da qoydular.
Qutuda neçə yumurta oldu?

5 Misalları həll edin.

$20 + 1$ $23 + 1$ $26 + 1$ $29 + 1$
 $21 + 1$ $24 + 1$ $27 + 1$ $30 - 1$
 $22 + 1$ $25 + 1$ $28 + 1$ $24 - 1$

1 Hər şəkildə neçə kub olduğunu göstərin və deyin.

Onluqlar	Təklilər	Onluqlar	Təklilər	Onluqlar	Təklilər	Onluqlar	Təklilər
otuz bir 31		otuz iki 32		otuz üç 33		otuz dörd 34	
Onluqlar	Təklilər	Onluqlar	Təklilər	Onluqlar	Təklilər	Onluqlar	Təklilər
otuz yeddi 37		otuz səkkiz 38		otuz doqquz 39		qırx 40	

2 30-dan 40-a qədər ədədləri bir – bir artırmaqla, sonra isə 40-dan 30-a qədər bir – bir azaltmaqla sayın.

3 Nöqtələrin yerinə buraxılmış ədədləri yazın.

30, 31, ... , ... , ... , ... , 36, ... , ... , 39, 40 .
40, 39, ... , ... , ... , 35, ... , ... , ... , 31, 30 .

4 Misalları həll edin.

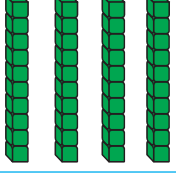

$$\begin{array}{cccc} 30 + 1 & 20 - 20 & 35 + 1 & 38 + 1 \\ 31 + 1 & 33 + 1 & 36 + 1 & 39 + 1 \\ 32 + 1 & 34 + 1 & 37 + 1 & 40 - 1 \end{array}$$

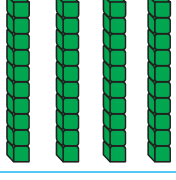

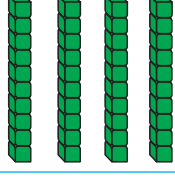

5 Səhər mağazaya 40 çörək gətirdilər. Günortaya qədər 30 çörək satıldı. Qalanları isə günortadan sonra satıldı. Günortadan sonra neçə çörək satıldı?

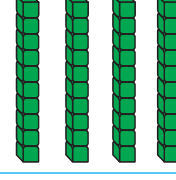
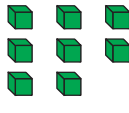

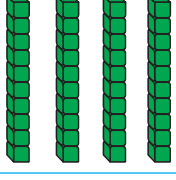
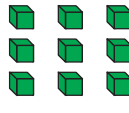
1 Hər şəkildə neçə kub olduğunu göstərin və deyın.

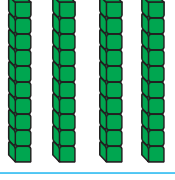
Onluqlar	Təklilər
	
qırx bir 41	

Onluqlar	Təklilər
	
qırx iki 42	

Onluqlar	Təklilər
	
qırx üç 43	

Onluqlar	Təklilər
	
qırx səkkiz 48	

Onluqlar	Təklilər
	
qırx doqquz 49	

Onluqlar	Təklilər
	
əlli 50	

2 40-dan 50-yə qədər ədədləri bir – bir artırmaqla, sonra isə 50-dən 40-a qədər bir – bir azaltmaqla sayın.

3 Nöqtələrin yerinə buraxılmış ədədləri yazın.

40, 41, ... , ... , 44, ... , ... , 47, ... , ... , 50 .
50, 49, ... , ... , 46, ... , ... , 43, ... , ... , 40 .

4 Misalları həll edin.

$$\begin{array}{ccc} 43 + 1 & 40 + 1 & 20 - 10 - 1 \\ 36 - 1 & 45 - 5 & 29 + 1 + 10 \\ 28 + 1 & 49 + 1 & 43 - 3 + 4 \end{array}$$

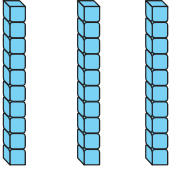

5 Şəkildə neçə üçbucaq və neçə kvadrat var?

5

50 DAİRƏSİNDƏ TOPLAMA VƏ ÇIXMA.

İkirəqəmli ədədlə birrəqəmli ədədin toplanması. $34 + 3$; $3 + 34$.

Onluqlar	Təklilər
	
	

İkirəqəmli ədədlə birrəqəmli ədədin cəmini tapmaq üçün əvvəlcə təklilər, sonra isə onluqlar toplanır.

1) Təklilər toplanır.

$$4 \text{ təklik} + 3 \text{ təklik} = 7 \text{ təklik}$$

$$4 + 3 = 7$$

2) Onluqlar toplanır.

$$3 \text{ onluq} + 0 \text{ onluq} = 3 \text{ onluq.}$$

$$30 + 0 = 30$$

3) Cəm tapılır.

$$3 \text{ onluq} + 7 \text{ təklik} = 3 \text{ onl.} 7 \text{ təkl.}$$

$$34 + 3 = 37$$

Birrəqəmli ədəddə onluqların sayı sıfıra bərabərdir.

1) Misalları həll edin.

$$30 + 4$$

$$37 + 2$$

$$24 + 4$$

$$26 + 2 + 1$$

$$31 + 3$$

$$36 + 1$$

$$20 + 5$$

$$19 - 6 - 3$$

$$45 + 2$$

$$23 + 4$$

$$27 + 1$$

$$34 + 3 + 2$$

2) Bir albomda 24, o biri albomda isə 5 şəkil var. İki albomda neçə şəkil var?

3) Misalları tamamlayın.

$$32 = 31 + \dots$$

$$26 + \dots = 28$$

$$14 + \dots = 18$$

$$45 = \dots + 40$$

$$43 + \dots = 45$$

$$31 + \dots = 35$$

4) Şəkildəki həndəsi fiqurların adlarını deyin. Hər fiqurun ayrıca neçə bucağı var? Bu fiqurların cəmi neçə bucağı var?

- 1 Qazanda 5 l, bidonda 3 l, balonda isə 2 l süd var. Bu qablarda neçə litr süd var?

- 2 Misalları həll edin.

$40 + 3$

$38 + 1$

$32 + 4$

$15 - 4 - 3$

$41 + 4$

$24 + 3$

$26 + 1$

$29 - 9 - 4$

$46 + 2$

$47 + 2$

$39 + 1$

$29 - 9 + 4$

- 3 Ulduz işarəsinin yerinə “ > , < , = ” işarələrindən uyğun gələnini yazın.

$40 * 35$

$17 * 27$

$30 * 30$

$28 * 28$

$39 * 32$

$46 * 21$

- 4 Aydının 6 yaşıl üzlüklü dəftəri vardı. Atası ona 3 göy, 1 qırmızı üzlüklü dəftər də verdi. Aydının cəmi neçə dəftəri oldu?

- 5 Misalları tamamlayın.

$10 = 19 - \dots$

$15 - \dots = 14$

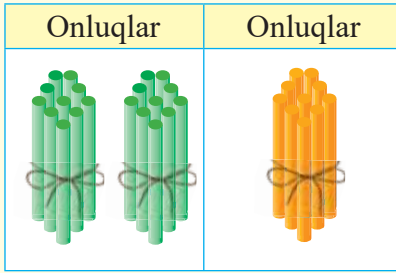
$12 - \dots = 10$

$9 = 11 - \dots$

$17 - \dots = 15$

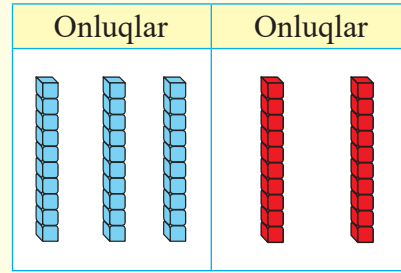
$16 - \dots = 10$

6

ONLUQLARIN TOPLANMASI. $20 + 10$; $30 + 20$.

$$2 \text{ onl.} + 1 \text{ onl.} = 3 \text{ onl.}$$

$$20 + 10 = 30$$

$$3 \text{ onl.} + 2 \text{ onl.} = 5 \text{ onl.}$$

$$30 + 20 = 50$$

1 Misalları həll edin.

$$10 + 10$$

$$20 + 10$$

$$20 + 20$$

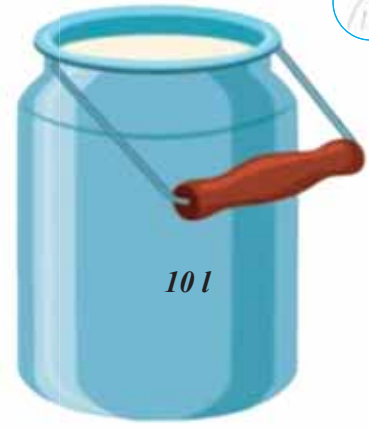
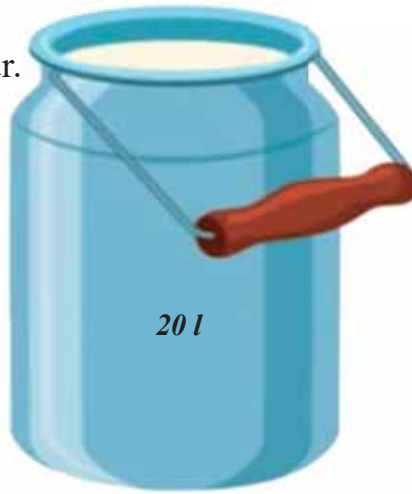
$$30 + 20$$

$$40 + 10$$

$$10 + 30$$

2 Bidonun birində 20 l, o birində isə 10 l süd var. İki bidonda neçə litr süd var?

3 Cədvəli tamamlayın.

Azalan	10	14	16	12	18	19	20	20
Çıxılan	7	7	8	0	9	5	10	1
Fərq								

7

İKİRƏQƏMLİ ƏDƏDLƏ BİRRƏQƏMLİ ƏDƏDİN FƏRQİ.

İkirəqəmli ədədlə birrəqəmli ədədin fərqlərini tapmaq üçün ikirəqəmli ədədi onluq və təkliyə ayıraraq, təklikdən təklik, onluqdan da onluq çıxılır, sonra isə cavablar toplanır. **Məsələn:** $36 - 2 = ?$

Onluqlar	Təklilər

$$\begin{array}{r} 36 - 2 = ? \\ \swarrow \quad \searrow \\ 30 \quad 6 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 6 - 2 = 4 \\ 30 - 0 = 30 \\ 30 + 4 = 34 \end{array}$$

1 Misalları həll edin.

$34 - 3$

$48 - 4$

$25 - 2$

$29 - 4 - 1$

$27 - 1$

$39 - 5$

$47 - 6$

$36 - 3 - 2$

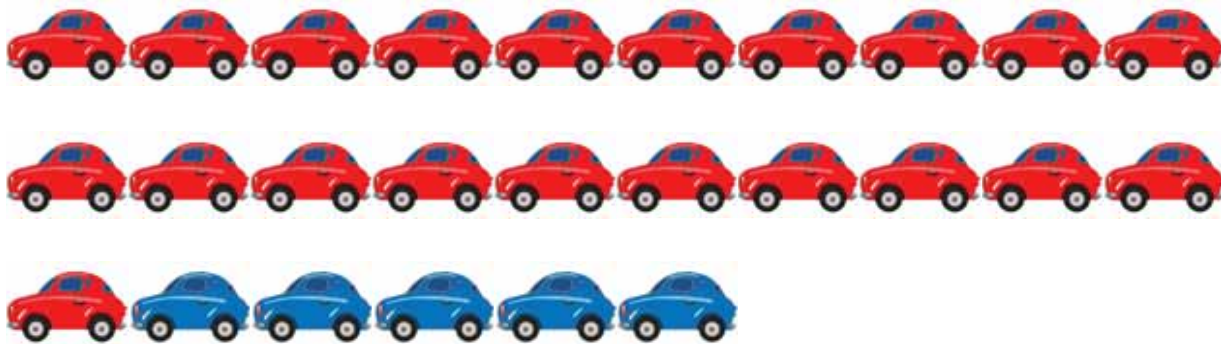
$45 - 1$

$26 - 2$

$37 - 1$

$48 - 1 - 5$

2 Musanın 26 oyuncaq maşını var. Bunlardan 5-i göy, qalanları isə qırmızı rəngdədir. Musanın neçə qırmızı maşını var?

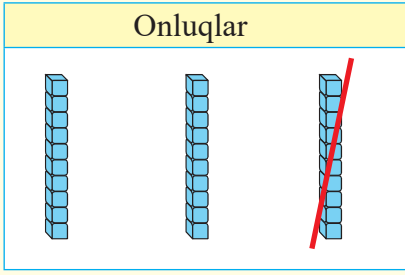

3 Səmayənin pulu var idi. O, qardaşına verdi. verdi.

Səmayənin neçə qəpik pulu qaldı?

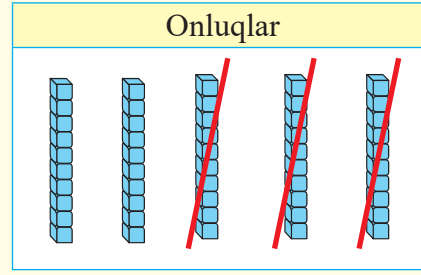
8

ONLUQLARIN ÇIXILMASI. 30 – 10; 50 – 30.

$$3 \text{ onl.} - 1 \text{ onl.} = 2 \text{ onl.}$$

$$30 - 10 = 20$$

$$5 \text{ onl.} - 3 \text{ onl.} = 2 \text{ onl.}$$

$$50 - 30 = 20$$

Təklidləri sıfır olan ikirəqəmli ədədlərin fərqi onluqların fərqinə bərabərdir.

- 1 Misalları həll edin.

$$20 - 10$$

$$30 - 20$$

$$40 - 30$$

$$50 - 10$$

$$50 - 10$$

$$40 - 20$$

- 2 Aliyən pulu vardı. O, otuz qəpiyə qələm aldı.

Aliyən nə qədər pulu qaldı?

- 3 Cədvəli tamamlayın.

<i>Toplanan</i>	10	20	30	10	16	24	49	9
<i>Toplanan</i>	10	20	10	40	3	0	1	9
<i>Cəm</i>								

- 4 Fikirləş, tap.

Sabir fikrində bir ədəd tutdu. Bu ədəd 30 – dan 10 ədəd kiçikdir. Sabir fikrində hansı ədədi tutdu?

9

MÖTƏRİZƏLİ İFADƏLƏR.

$20 + 10$; $35 + 3$; $17 - 10 + 5$ - kimi ifadələr ədədi ifadələrdir. İfadələrdə əməlləri yerinə yetirməklə ifadənin qiyməti tapılır.

$16 - (8 - 5)$; $19 - (8 - 6)$ - kimi ifadələr mötərizəli ifadələrdir

Hesablamalarda mötərizə daxilindəki əməllər birinci yerinə yetirilir.

Məsələn: $16 - (8 - 5) = 16 - 3 = 13$

Toplama və çıxmadan ibarət ifadələrdə mötərizə yoxdursa, əməllər soldan sağa ardıcıl yerinə yetirilir.

Məsələn: $14 - 6 + 4 = 8 + 4 = 12$

- 1) Əməllərin hansı ardıcılıqla yerinə yetirildiyini müəyyən edin. İfadənin qiymətini hesablayın.

$$14 - (9 - 5)$$

$$10 + (7 - 6)$$

$$17 - (3 + 4)$$

$$11 + (5 + 2)$$

$$(11 - 5) - 2$$

$$(17 - 3) + 4$$

- 2) Nümunənin köməyi ilə misalları yazın və həll edin.

Nümunə: $16 -$ dan 3 və 5 ədədlərinin cəmini çıxın.

$$16 - (3 + 5) = 16 - 8 = 8$$

2) $7 -$ nin üzərinə 4 və 2 ədədlərinin cəmini əlavə edin.

3) $8 -$ dən 9 və 2 ədədlərinin fərqini çıxın.

4) $6 -$ nın üzərinə 6 və 4 ədədlərinin cəmini əlavə edin.

- 3) Rəfdə 9 kitab var idi. Arzu rəfdən 3 kitab götürdü. O, sonra rəfə 5 kitab qoydu. Rəfdə neçə kitab oldu?

Məsələni mötərizənin köməyi ilə yazın və həll edin.

- 4) Misalları tamamlayın.

$$22 = 21 + \dots$$

$$10 = 15 - \dots$$

$$11 - \dots = 10$$

$$20 + \dots = 21$$

$$13 + \dots = 15$$

$$14 - \dots = 12$$

10

MÖTƏRİZƏLİ İFADƏLƏRİN OXUNUŞU.

$(6 - 2) + 5$

6 və 2 ədədlərinin fərqi ilə
5 ədədinin cəmi

$10 - (4 + 3)$

10 ədədi ilə 4 və 3 ədədləri
cəminin fərqi

- 1 Mötərizəli ifadələri sözlə ifadə edin.

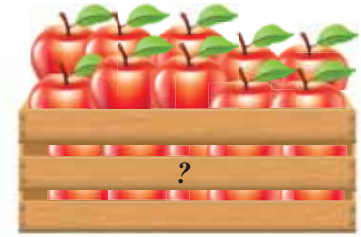
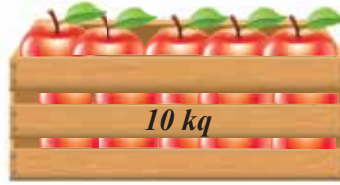
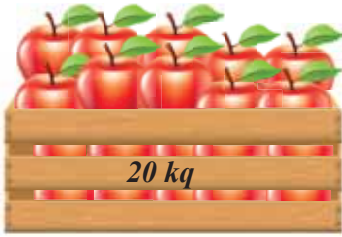
$14 + (5 - 2)$

$20 - (7 + 2)$

$(40 - 10) + 5$

- 2 50 kq almanın 20 kq – nı birinci yeşiyə, 10 kq – nı ikinci yeşiyə, qalanını isə üçüncü yeşiyə yığdılar. Üçüncü yeşiyə neçə kiloqram alma yığdılar?

- 3 İfadələrin qiymətini hesablayın.

$$17 - (9 - 2)$$

$$17 - 7 + 1$$

$$12 - (5 - 3)$$

$$9 + (10 - 8)$$

$$(6 + 6) - 10$$

$$15 - (3 + 3)$$

- 4 Ulduz işarəsinin yerinə “ > , < , = ” işarələrindən uyğun gələnini yazın.

$$27 * 20$$

$$15 * 25$$

$$36 * 30$$

$$16 * 16$$

$$24 * 24$$

$$32 * 20$$

- 5 Nümunə əsasında ədədləri yazın.

Nümunə: 4 onl. 1 təkl. = 41

2 onl. 3 təkl.

3 onl. 0 təkl.

3 onl. 5 təkl.

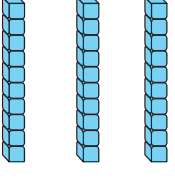
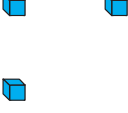

4 onl. 2 təkl.

4 onl. 7 təkl.

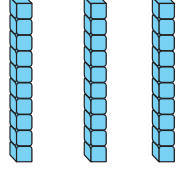

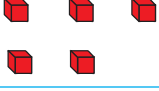
2 onl. 1 təkl.

1 Şəkil əsasında ifadələrin qiymətini hesablayın.

Onluqlar	Təklilər
	
	

$$\begin{array}{r} 23 \\ + 2 \\ \hline \end{array}$$

Onluqlar	Təklilər
	
	

$$\begin{array}{r} 31 \\ + 5 \\ \hline \end{array}$$

2 Aynurun boyunbağında 21 muncuq var idi. Anası boyunbağına 7 muncuq da əlavə etdi. Aynurun boyunbağında neçə muncuq oldu?

3 İfadələrin qiymətini hesablayın.

$$\begin{array}{l} 23 + 3 \\ 46 + 1 \\ 14 - 14 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 20 + 10 \\ 30 - 10 \\ 20 + 2 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 24 + 3 \\ 41 + 5 \\ 19 + 1 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 25 - (5 - 4) \\ 25 - 5 - 4 \\ 20 + (5 + 4) \end{array}$$

4 Mötərizədən elə istifadə et ki, alınmış bərabərliklər doğru olsun.

$$\begin{array}{l} 10 - 6 + 4 = 0 \\ 7 - 1 + 1 = 5 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 10 - 5 - 5 = 10 \\ 6 - 4 - 1 = 3 \end{array}$$

5 Cədvəli tamamlayın.

Azalan	14	20	17	20	16	15	11	14
Çıxılan	4	5	2	20	5	10	3	7
Fərq								

İki mərhələli məsələləri həll etmək üçün 1) məsələni anlamaq, 2) plan qurmaq, 3) həll etmək, 4) cavabı yoxlamaq lazımdır.

Məsələ:

Anarın 14 karandaşı var idi. O, bacısı Gülərə 5 karandaş, qardaşı Nihada isə 3 karandaş verdi. Anarın neçə karandaşı qaldı?

1) Məsələni anlamaq, yəni başa düşmək.

Nəyi tapmalıyam: Anarın qalan karandaşlarının sayını

Nə məlumdur: Anarın 14 karandaşı var idi, bacısı Gülərə 5, qardaşı Nihada isə 3 karandaş verdi.

2) Plan qurmaq. Məsələnin həll yolunu fikirləşmək.

Necə həll edə bilərəm: Əvvəlcə Anarın 14 karandaşdan bacısı Gülərə verdiyi karandaşların sayını çıxıram. Sonra qalan karandaşların sayından qardaşı Nihada verdiyi karandaşların sayını çıxıram.

3) Məsələni həll etmək.

Mərhələ 1. $14 - 5 = 9$

Mərhələ 2. $9 - 3 = 6$

Cavab: Anarın 6 karandaşı qaldı.

4) Yoxlamaq: $6 + 3 + 5 = 14$

- 1) Bir boşqabda 7, o birində isə bundan 2 ədəd az şəkərbura var. İki boşqabda neçə şəkərbura var?

- 2) Həyətdə 6 qırmızı, 4 ağ qızılgül və 2 yasəmən kolu var. Həyətdə neçə gül kolu var?

- 3) İfadələrin qiymətini hesablayın.

$$14 - (5 - 2)$$

$$14 - (5 + 2)$$

$$(8 - 4) - 4$$

$$(8 + 4) - 6$$

- 1 Avtobusda 16 sərnişin vardı. Dayanacaqda 8 sərnişin düşdü və 4 sərnişin mindi. Avtobusda neçə sərnişin oldu?

- 2 Nənə 12 göy qutabı və 6 ət qutabı bişirdi. Nazim 2 qutab yedi. Cəmi neçə qutab qaldı?

- 3 İfadələrin qiymətini hesablayın.

$$13 - (7 - 4)$$

$$(13 - 7) - 4$$

$$(13 - 7) + 4$$

$$12 - (6 + 4)$$

$$(12 - 6) + 4$$

$$12 - (6 - 4)$$

$$(9 + 5) - 10$$

$$7 - (12 - 5)$$

$$6 + (16 - 10)$$

- 4 Hər bir ədəddən əvvəlki ədədi yazın.

... , 23 , ... , 27 , ... , 18 , ... , 21 , ... , 25 , ... , 29 .

- 5 Neçə onluq turp dəstəsi var?
Dəstənin yanında neçə turp var?
Şəkildə neçə turp var?

- 1 Göldə 7 qaz və bundan 3 dənə az ördək üzür. Göldə cəmi neçə quş üzür?

- 2 İfadələrin qiymətini hesablayın.

$20 - 6$

$31 + 5$

$15 - 15$

$15 - (8 - 6)$

$20 + 20$

$30 + 20$

$19 - 0$

$15 + (8 - 6)$

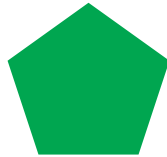
$14 + 4$

$30 + 0$

$40 - 30$

$15 - 8 - 6$

- 3 Şəkildəki həndəsi fiqurların adlarını deyin. Beşbucaqlının və üçbucaqlının neçə tərəsi var? Bu fiqurların birlikdə neçə tərəsi var?

- 4 Misalları tamamlayın.

$18 = 10 + \dots$

$30 + \dots = 40$

$40 - \dots = 30$

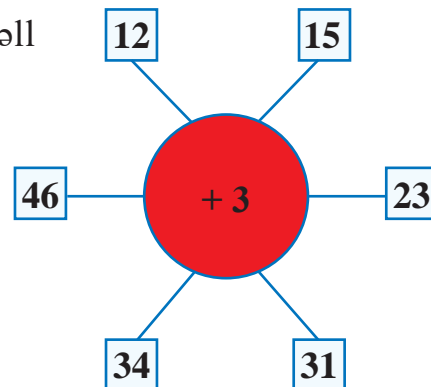
$27 = \dots + 20$

$\dots + 30 = 50$

$\dots + 20 = 40$

- 5 Nümunəyə uyğun misalları yazın və həll edin.

Nümunə: $12 + 3 = 15$

- 1 Avtobus dayanacağında 5 kişi, 4 qadın var idi. Dayanacağına 2 nəfər də gəldi. Dayanacaqda neçə nəfər oldu?

- 2 İfadələrin qiymətini hesablayın.

$26 + 0$

$35 + 4$

$23 + 3$

$17 - (6 - 3)$

$30 - 30$

$45 + 3$

$20 - 20$

$17 - (6 + 3)$

$19 - 8$

$19 + 1$

$21 + 6$

$17 - 6 - 3$

- 3 Ulduz işarəsinin yerinə “ > , < , = ” işarələrindən uyğun gələnini yazın.

$17 \text{ sm} * 16 \text{ sm}$

$23 \text{ l} * 23 \text{ l}$

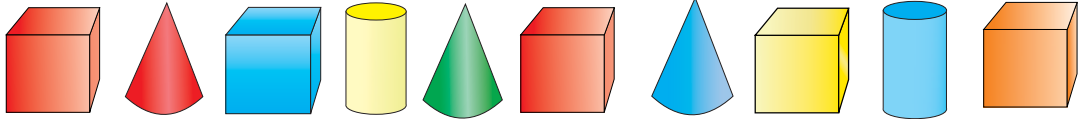
$18 \text{ kq} * 14 \text{ kq}$

$15 \text{ sm} * 20 \text{ sm}$

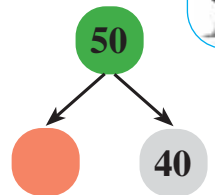
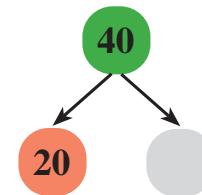
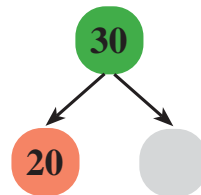
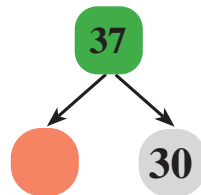
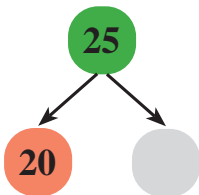
$30 \text{ l} * 35 \text{ l}$

$17 \text{ kq} * 7 \text{ kq}$

- 4 Şəkildəki fiqurların adlarını və hər fiqurdan neçə ədəd olduğunu deyin?

- 5 Sxemləri tamamlayın.

- 1 Mağazaya əvvəl 6 kisə qənd, sonra isə 3 kisə qənd gətirdilər. Axşama qədər 8 kisə qənd satıldı. Mağazada neçə kisə qənd qaldı?

- 2 İfadələrin qiymətini hesablayın.

$17 - 17$

$18 - 7$

$9 + 4$

$20 - (7 - 3)$

$0 + 12$

$12 - 5$

$13 - 6$

$(14 - 7) + 3$

$16 - 0$

$15 + 5$

$11 - 4$

$8 + (6 + 4)$

- 3 Ulduz işarəsinin yerinə “ > , < , = ” işarələrindən uyğun gələnini yazın.

$15 * 14$

$11 * 11$

$40 * 41$

$19 * 9$

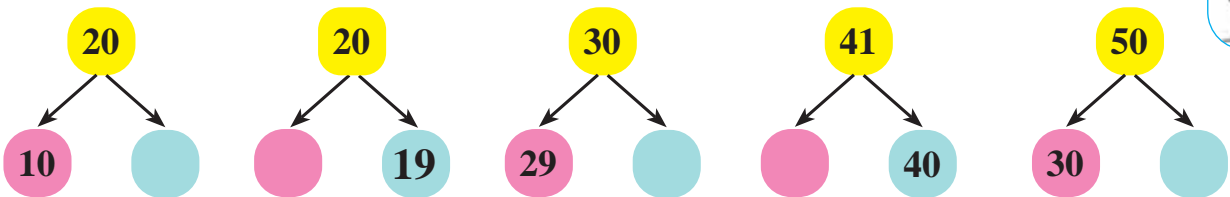
$18 * 17$

$30 * 20$

- 4 Şəkildə neçə iti bucaq var?

- 5 Sxemləri tamamlayın.

12

BİRRƏQƏMLİ, İKİRƏQƏMLİ ƏDƏDLƏR.

Bir rəqəmlə ifadə olunan ədədlər birrəqəmlə ədədlərdir.

3, 1, 0, 8, 9 – birrəqəmlə ədədlərdir.

İki rəqəmlə ifadə olunan ədədlər ikirəqəmlə ədədlərdir.

10, 11, 19, 20, 28, 30, 35, 40 – ikirəqəmlə ədədlərdir.

Ən böyük birrəqəmlə ədəd 9, ən kiçik ikirəqəmlə ədəd 10 – dur.

- 1 Hansının birrəqəmlə ədəd, hansının ikirəqəmlə ədəd olduğunu göstərin və deyın.

1, 14, 20, 9, 31, 7, 42, 5, 50.

- 2 Birrəqəmlə və ikirəqəmlə ədədləri müqayisə edin. Ulduz işarəsinin yerinə “ > , < , = ” işarələrindən uyğun gələnini yazın.

$4 * 11$

$0 * 10$

$20 * 2$

$16 * 1$

$12 * 9$

- 3 Qatarda 9 vaqon vardı. 2 vaqon da qoşdular. Qatarda neçə vaqon oldu?

- 4 İfadələrin qiymətini hesablayın.

$20 - 1$

$20 + 1$

$20 - 0 - 1$

$12 - 4 + 2$

$14 - 10$

$24 + 1$

$30 + 0 + 1$

$14 - 6 - 4$

$1 + 9$

$27 + 2$

$35 + 1 - 0$

$7 - 6 + 10$

- 5 Nöqtələrin yerinə buraxılmış ədədləri yazın.

20, 21, ... , ... , 24

33, ... , 35, ... , ... , ... , 39, 40.

1 Nöqtələrin yerinə buraxılmış ədədləri yazın.

1, 2, ... , ... , 5, ... , ... , ... , 9
19, 18, ... , ... , ... , 14, ... , ... , 11, 10

Sıradakı ədədlərə baxın. Ən böyük birrəqəmli ədədi göstərin və deyın.
Ən kiçik ikirəqəmli ədədi göstərin və deyın.

2 Rəfdə 12 kitab var idi.
Nadir rəfdən 3 kitab götürdü.
Rəfdə neçə kitab qaldı?

3 İfadələrin qiymətini hesablayın.

$18 + 1$	$16 + 0$	$14 - 5$	$6 + 5 + 1$
$18 - 1$	$19 + 1$	$17 - 9$	$8 + 4 - 0$
$18 - 0$	$8 + 3$	$7 + 4$	$11 - 0 - 1$

4 Nümunəyə uyğun ədədləri onluğa və təkliyə ayırıb yazın.

Nümunə: $12 = 1 \text{ onl. } 2 \text{ təkl.}$

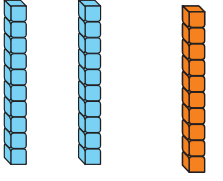

$13 = \dots \text{ onl. } \dots \text{ təkl.}$	$15 = \dots \text{ onl. } \dots \text{ təkl.}$
$19 = \dots \text{ onl. } \dots \text{ təkl.}$	$21 = \dots \text{ onl. } \dots \text{ təkl.}$

5 Bağda 8 alma ağacı və bundan 2 ədəd az armud ağacı əkdilər.
Bağda neçə meyvə ağacı əkdilər?

13 İKİRƏQƏMLİ ƏDƏDLƏRİN TOPLANMASI. $20 + 14$; $14 + 20$.

Onluqlar	Təklilər
	

$$20 + 14 = \square$$

$$\begin{array}{r} 20 + 14 \\ \swarrow \quad \searrow \\ 10 \quad 4 \\ (20 + 10) + 4 = 34 \end{array}$$

$$20 + 10 = 30$$

$$0 + 4 = 4$$

$$30 + 4 = 34$$

İkİRƏQƏMLİ ədədlə ikİRƏQƏMLİ ədədin cəmini tapmaq üçün təklidlərlə təklidləri, onluqlarla onluqları toplayırlar.

1 İfadələrin qiymətini hesablayın.

$$20 + 15 = \begin{array}{r} 20 + 15 \\ \swarrow \quad \searrow \\ 10 \quad 5 \end{array}$$

$$30 + 18 = \begin{array}{r} 30 + 18 \\ \swarrow \quad \searrow \\ 10 \quad 8 \end{array}$$

$$20 + 26 = \begin{array}{r} 20 + 26 \\ \swarrow \quad \searrow \\ 20 \quad 6 \end{array}$$

2 İfadələrin qiymətini hesablayın.

$$30 + 16$$

$$20 + 30$$

$$20 + 23$$

$$40 + 10$$

$$20 + 18$$

$$10 + 12$$

$$10 + 30$$

$$30 + 17$$

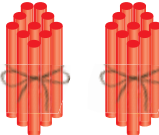

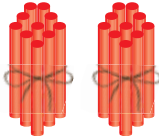
$$14 + 10$$

$$13 + 30$$

$$20 + 11$$

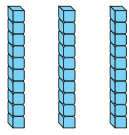
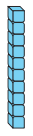
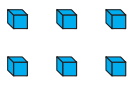
$$22 + 20$$

3 Şəkil əsasında misalları həll edin.

Onluqlar	Təklilər
	
	

$$\begin{array}{r} 23 \\ + 20 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 20 \\ + 23 \\ \hline \end{array}$$

Onluqlar	Təklilər
	
	

$$\begin{array}{r} 30 \\ + 16 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 16 \\ + 30 \\ \hline \end{array}$$

1 Şəkil əsasında misalları həll edin.

Onluqlar	Təklilər

$$\begin{array}{r} 24 \\ + 10 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 10 \\ + 24 \\ \hline \end{array}$$

Onluqlar	Təklilər

$$\begin{array}{r} 35 \\ + 2 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 32 \\ + 35 \\ \hline \end{array}$$

2 Birinci zəmidən 20 maşın buğda, ikinci zəmidən isə 16 maşın buğda yığdılar. İki zəmidən neçə maşın buğda yığdılar?

3 İfadələrin qiymətini hesablayın.

$$20 + 10 + 1$$

$$30 - 10 - 10$$

$$40 + 10 - 20$$

$$30 - 20 - 5$$

$$30 - 10 - 8$$

$$20 - 10 - 1$$

$$20 + 6 + 2$$

$$16 + 2 + 2$$

$$14 - 4 + 12$$

4 Ulduz işarəsinin yerinə “+ , -” işarələrindən uyğun gələnini yazın.

$$20 * 10 = 30$$

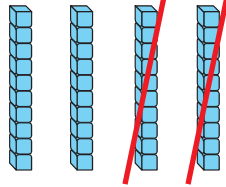
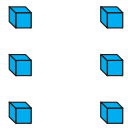
$$20 * 20 = 0$$

$$40 * 10 = 50$$

$$50 * 20 = 30$$

$$10 * 5 = 15$$

$$30 * 20 = 10$$

Onluqlar	T�klikl�r
	

$$\begin{array}{r}
 46 - 20 \\
 \swarrow \quad \searrow \\
 40 \quad 6 \\
 (40 - 20) + 6 = 26
 \end{array}$$

$$\begin{array}{l}
 40 - 20 = 20 \\
 6 - 0 = 6 \\
 20 + 6 = 26
 \end{array}$$

Onluqları onluqlardan, t klikl ri t klikl rd n çıxırlar.

- 1 İfad l rin qiym tini hesablayın.

$$\begin{array}{r}
 45 - 20 \\
 \swarrow \quad \searrow \\
 40 \quad 5
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 37 - 10 \\
 \swarrow \quad \searrow \\
 30 \quad 7
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 42 - 30 \\
 \swarrow \quad \searrow \\
 40 \quad 2
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 24 - 20 \\
 \swarrow \quad \searrow \\
 20 \quad 4
 \end{array}$$

- 2 İfad l rin qiym tini hesablayın.

$$\begin{array}{l}
 26 - 6 \\
 47 - 7 \\
 14 - 4
 \end{array}$$

$$\begin{array}{l}
 37 - 20 \\
 41 - 10 \\
 45 - 5
 \end{array}$$

$$\begin{array}{l}
 48 - 20 \\
 23 - 2 \\
 34 - 4
 \end{array}$$

$$\begin{array}{l}
 41 - 30 \\
 49 - 10 \\
 28 - 8
 \end{array}$$

- 3 Bir kis d  48 kq kartof, o birind  is  bundan 20 kq az kartof var. O biri kis d  ne  kiloqram kartof var?

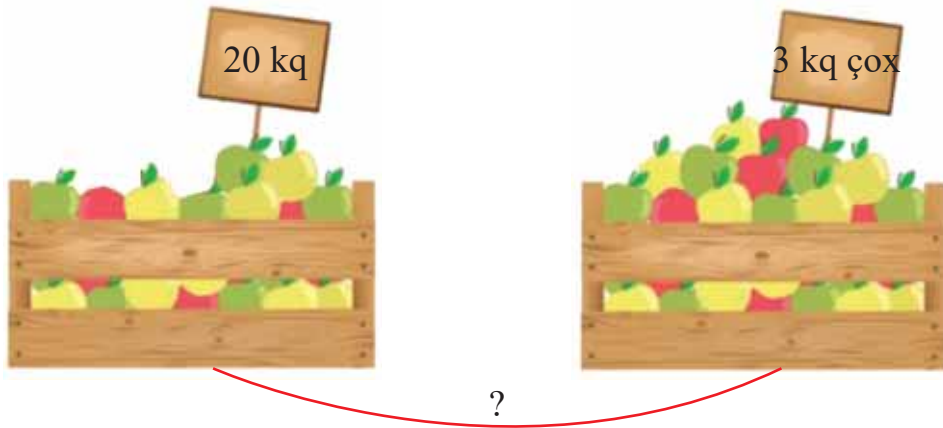
- 4 Misalları tamamlayın.

$$\begin{array}{l}
 32 = 30 + \dots \\
 27 = 20 + \dots
 \end{array}$$

$$\begin{array}{l}
 20 + \dots = 25 \\
 1 + \dots = 11
 \end{array}$$

$$\begin{array}{l}
 19 + \dots = 20 \\
 40 + \dots = 48
 \end{array}$$

- 1 Bir yeşikdə 20 kq alma, o biri yeşikdə isə bundan 3 kq çox alma var. O biri yeşikdə neçə kiloqram alma var? İki yeşikdə neçə kiloqram alma var?

- 2 İfadələrin qiymətini hesablayın.

$25 - 3$

$32 - 20$

$21 + 10$

$43 - 40 + 8$

$30 + 15$

$48 - 10$

$20 + 20$

$36 - 30 - 5$

$48 - 6$

$41 - 1$

$20 - 20$

$24 + 20 + 3$

- 3 Cədvəli tamamlayın.

Azalan	30	15	21	40	37	26	36	49
Çıxılan	20	5	1	10	2	2	10	7
Fərq								

- 4 Verilmiş bucaqlardan hansının düz, hansının iti, hansının kor bucaq olduğunu göstərin və deyın.

- 1 Bidon 8 l su tutur, balon isə bundan 5 l az su tutur. Bidon ilə balon neçə litr su tutur?

?

- 2 İfadələrin qiymətini hesablayın.

$20 + 3$

$23 + 3$

$47 - 7$

$37 - (4 - 3)$

$30 + 6$

$42 + 5$

$38 - 8$

$37 - 4 - 3$

$40 + 4$

$31 + 7$

$29 - 20$

$(35 + 4) - 3$

- 3 Ulduz işarəsinin yerinə “+ , -” işarələrindən uyğun gələnini yazın.

$40 * 30 = 10$

$40 * 10 = 30$

$40 * 10 = 50$

$50 * 20 = 30$

$20 * 30 = 50$

$50 * 30 = 20$

- 4 Misalları tamamlayın.

$17 = \dots + 7$

$30 + \dots = 35$

$48 = \dots + 40$

$29 = 20 + \dots$

$\dots + 3 = 23$

$43 = 3 + \dots$

- 5 Azər 1 dəftər və 1 karandaşyonan almaq üçün satıcıya 40 qəpik pul verdi. Dəftər 10 qəpik, karandaşyonan isə 20 qəpikdir. Satıcı Azərə neçə qəpik pul qaytarmalıdır?

- 1 Bir akvariumda 8 balıq, o biri akvariumda isə bundan 4 ədəd çox balıq var. İki akvariumda neçə balıq var?

- 2 İfadələrin qiymətini hesablayın.

$$9 + 30$$

$$21 + 7$$

$$16 - 10$$

$$(15 - 5) + 20$$

$$(34 - 4) - 10$$

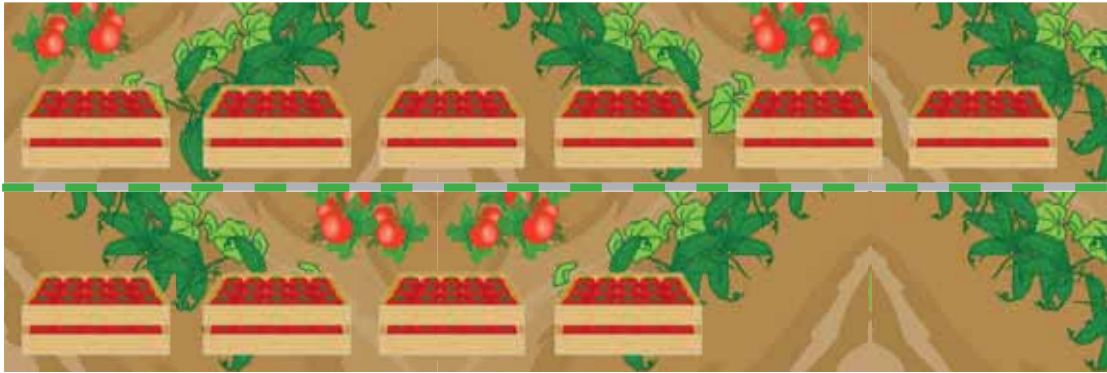
$$40 - (30 + 10)$$

$$15 - 15 + 0$$

$$33 - 3 - 30$$

$$22 + 10 - 2$$

- 3 Birinci sahədən 6 yeşik pomidor, ikinci sahədən isə bundan 2 yeşik az pomidor yığdılar. İki sahədən neçə yeşik pomidor yığdılar?

- 4 Mötərizədən elə istifadə edin ki, alınmış bərabərliklər doğru olsun.

$$17 - 17 - 7 = 7$$

$$30 - 8 + 2 = 20$$

$$9 - 3 + 4 = 2$$

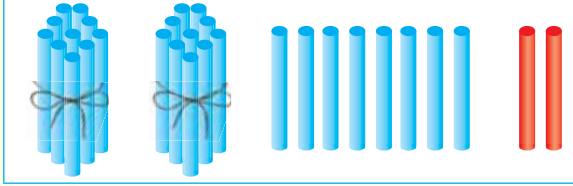
$$25 - 20 + 5 = 0$$

15

$28 + 2$

$30 - 2$

Onluqlar

$28 + 2 = ?$

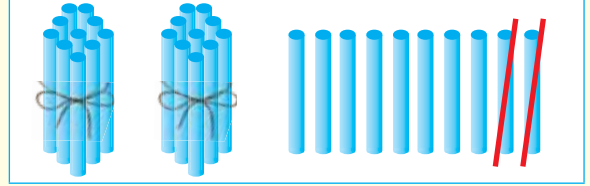
$$\begin{array}{r} 20 \\ 8 \end{array}$$

$8 + 2 = 10$

$20 + 10 = 30$

$20 + (8 + 2) = 30$

Onluqlar

$30 - 2 = ?$

$$\begin{array}{r} 20 \\ 10 \end{array}$$

$10 - 2 = 8$

$20 + 8 = 28$

$20 + (10 - 2) = 28$

T klkl r  10-a tamamlayırlar.
Sonra onluqları toplayırlar

1 onluq ayırıb t klkl r   ıxırlar.
Alınan qism ti qalan onluğun  z rin 
 lav  edirl r.

- 1 İfad l rin qiym tini hesablayın.

$26 + 4$

$48 + 2$

$21 + 9$

$3 + 47$

$35 + 5$

$17 + 3$

$34 + 6$

$5 + 35$

- 2 İfad l rin qiym tini hesablayın.

$30 - 6$

$40 - 8$

$30 - 9$

$20 - 2$

$20 - 4$

$50 - 3$

$40 - 4$

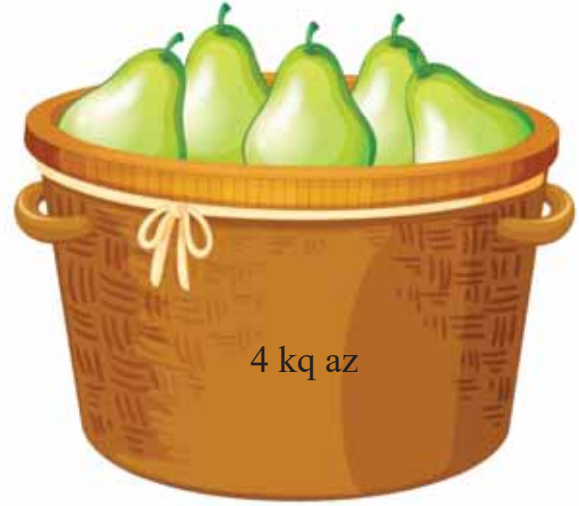
$50 - 7$

- 3 50 nəfər turist gəzintiyə getmək   n 2 avtobusa mindi. Onlardan 30 nəfəri birinci avtobusa, qalanları isə ikinci avtobusa mindil r. İkinci avtobusa ne  nəfər turist mindi?

- 4 Saatların hansı vaxtları göstərdiyini deyin.

- 1 Yeməxanaya 20 kq alma, bundan 4 kq az armud gətirdilər. Yeməxanaya neçə kiloqram meyvə gətirdilər?

- 2 İfadələrin qiymətini hesablayın.

$40 + 5$

$27 + 2$

$36 - 6$

$26 + (43 - 40)$

$8 + 20$

$40 - 1$

$36 - 30$

$17 + (13 - 10)$

$30 - 3$

$50 - 5$

$30 + 20$

$(40 - 30) + 0$

- 3 Nümunə əsasında misalları yazın. Hər bir ədəddən təklirlərini çıxın.

Nümunə: $27 - 7 = 20$

38, 49, 14, 21, 42, 35

- 4 Nümunə əsasında misalları yazın. Hər bir ədəddən onluqlarını çıxın.

Nümunə: $32 - 30 = 2$

43, 37, 26, 15, 44, 39

- 1 Balonda 2 l, vedrədə 8 l, bidonda isə 10 l süd var. Bu qablarda neçə litr süd var?

- 2 Misalları yazın və həll edin.

- 1) 6, 8, 5, 9 ədədlərini 7 vahid artırın.
2) 13, 15, 12, 14 ədədlərini 6 vahid azaldın.

- 3 İfadələrin qiymətini hesablayın.

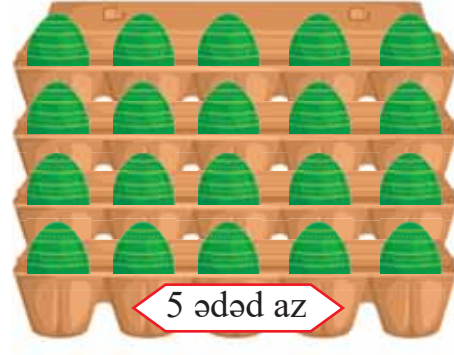
$$\begin{array}{cccc} 50 - 40 & 10 + 20 & 0 + 30 & 15 - (3 + 2) \\ 30 + 20 & 40 + 10 & 50 - 20 & 34 + (12 - 8) \\ 20 - 9 & 30 - 30 & 25 - 20 & (9 + 6) + 20 \end{array}$$

- 4 Aygün birinci gün kitabdan 20 səhifə, ikinci gün isə bundan 7 səhifə çox oxudu. Aygün iki gündə kitabdan neçə səhifə oxudu?

- 5 Cədvəli tamamlayın.

<i>Toplanan</i>	8	20	7	30	45	5	34	8
<i>Toplanan</i>	3	5	40	10	3	25	6	42
<i>Cəm</i>								

- 1 Novruz şənliyinə 25 qırmızı, bundan da 5 ədəd az yaşıl yumurta boyadılar. Novruz şənliyinə neçə yumurta boyadılar?

- 2 İfadələrin qiymətini hesablayın.

$$(36 - 6) + 20$$
$$(49 - 9) - 10$$

$$30 + 4 + 4$$
$$50 - 10 - 5$$

$$46 - (20 + 20)$$
$$35 - (12 - 9)$$

- 3 Babək dərslin başlanmasına 35 dəqiqə qalmış evdən çıxdı və 20 dəqiqəyə məktəbə çatdı. Dərslin başlanmasına neçə dəqiqə qalıb?

- 4 İfadələrin qiymətini hesablayın.

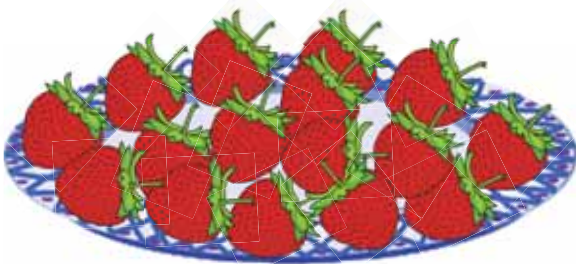
$$20 - 20$$
$$30 - 5$$
$$40 + 4$$

$$40 - 3$$
$$28 - 20$$
$$24 + 6$$

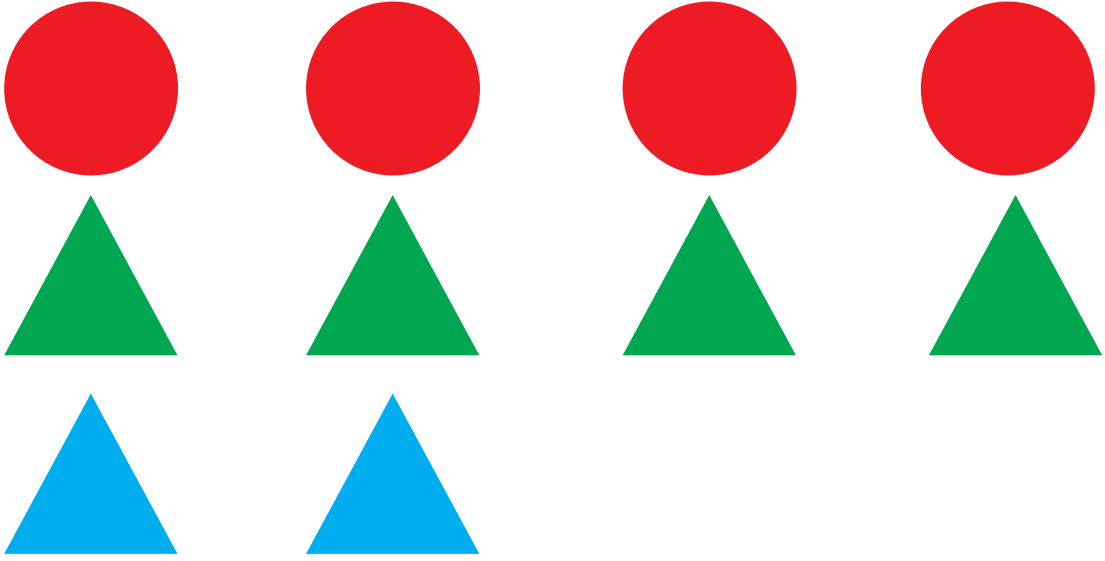
$$15 + 2$$
$$0 + 17$$
$$12 - 0$$

$$15 + 5 + 4$$
$$16 - (12 - 6)$$
$$14 - (15 - 5)$$

- 5 Çiyələklərin sayı albalıların sayından neçə ədəd çoxdur?

- 1 Nazlı texnologiya dərində rəngli kağızdan 4 qırmızı dairə, sonra 4 yaşıl və 2 göy üçbucaq kəsdi. Nazlı rəngli kağızdan neçə həndəsi fiqur kəsdi?

- 2 İfadələrin qiymətini hesablayın.

$20 + 3$

$23 + 3$

$50 - 3$

$36 - (5 - 4)$

$30 - 6$

$42 + 5$

$38 - 8$

$36 - (5 + 1)$

$40 - 4$

$31 + 4$

$29 - 20$

$(36 - 5) - 1$

- 3 Misalları tamamlayın.

$29 = 20 + \dots$

$30 + \dots = 35$

$48 = \dots + 40$

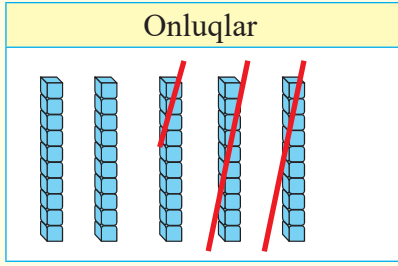
$17 = \dots + 7$

$\dots + 3 = 23$

$43 = 40 + \dots$

- 4 Cədvəli tamamlayın.

Azalan	30	46	29	50	37	40
Çıxılan	4	10	20	7	30	3
Fərq						

$$50 - 24 = ?$$

$$\begin{array}{r} 50 - 24 = ? \\ \swarrow \quad \searrow \\ 20 \quad 4 \end{array}$$

$$(50 - 20) - 4 = 26$$

$$50 - 20 = 30$$

$$30 - 4 = 26$$

1 Misalları həll edin.

$$\begin{array}{r} 30 - 12 \\ \swarrow \quad \searrow \\ 10 \quad 2 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 40 - 19 \\ \swarrow \quad \searrow \\ 10 \quad 9 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 50 - 25 \\ \swarrow \quad \searrow \\ 20 \quad 5 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 50 - 18 \\ \swarrow \quad \searrow \\ 10 \quad 8 \end{array}$$

2 Çəlləkdə 40 l su var idi. Çəlləkdəki suyun 16 litrini akvariuma, qalanını isə bidona tökdülər. Bidona neçə litr su tökdülər?

40 l

16 l

?

3 İfadələrin qiymətini hesablayın.

$$40 - 10$$

$$40 - 30$$

$$50 - 40$$

$$50 - (30 - 10)$$

$$30 - 4$$

$$50 - 20$$

$$50 - 5$$

$$(50 - 30) - 10$$

$$40 - 14$$

$$50 - 23$$

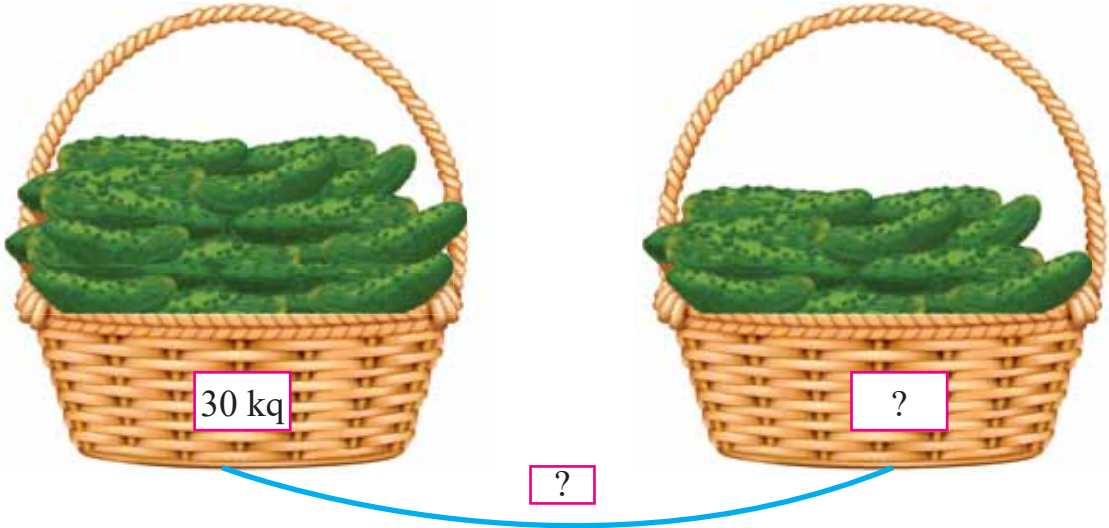
$$30 - 1$$

$$50 - (30 + 10)$$

4 Qırmızı lentin uzunluğu 20 santimetrdir, yaşıl lentin uzunluğu da o qədərdir. Qırmızı və yaşıl lentin birlikdə uzunluğu neçə santimetrdir?

- 1 Ramin sahədən 30 kq, Samir isə bundan 16 kq az xiyar yığdı. Onlar birlikdə neçə kiloqram xiyar yığdılar?

- 2 İfadələrin qiymətini hesablayın.

$30 + 17$	$40 - 34$	$29 - 29$	$43 + 4 + 3$
$40 - 40$	$50 - 26$	$39 - 10$	$34 + 6 - 5$
$20 + 20$	$38 + 2$	$27 + 20$	$25 + 3 + 2$

- 3 Uzunluğu 30 sm olan lentdən 7 sm kəsdilər. Neçə santimetr lent qaldı?

- 4 Ulduz işarəsinin yerinə “ +, - ” işarələrindən uyğun gələnini yazın.

$50 - 50 * 3 = 3$	$40 - 20 * 10 = 30$
$30 + 20 * 3 = 47$	$10 * 10 * 30 = 50$

- 5 İfadələrin qiymətini hesablayın.

$23 + 7$	$48 + 2$	$29 + 1$	$25 + 4 + 1$
$36 + 4$	$27 + 3$	$42 + 8$	$36 + 2 + 2$

İfadələri müqayisə etmək üçün əvvəlcə ifadələrin qiyməti tapılır, sonra isə müqayisə edilir.

Məsələn:

$$12 * 9 + 3$$

$$12 = 12$$

$$6 + 4 * 7$$

$$10 > 7$$

- 1 İfadələrin qiymətini tapın. Ulduz işarəsinin yerinə “ > , < , = ” işarələrindən uyğun gələnini yazın.

$$8 * 5 + 2$$

$$15 + 4 * 17$$

$$15 - 2 * 14$$

$$10 * 12 - 4$$

- 2 İfadələrin qiymətini hesablayın.

$$30 + 12$$

$$21 + 20$$

$$50 - 31$$

$$7 + 4 + 1$$

$$40 - 8$$

$$36 + 10$$

$$40 - 35$$

$$10 + 5 - 2$$

$$50 - 9$$

$$12 - 4$$

$$11 - 6$$

$$15 - 7 - 3$$

- 3 İfadələri yazın və onların qiymətini tapın.

10 və **2** ədədlərinin cəmini tapın.

17 və **1** ədədlərinin cəmini tapın.

20 və **3** ədədlərinin fərqini tapın.

36 və **6** ədədlərinin fərqini tapın.

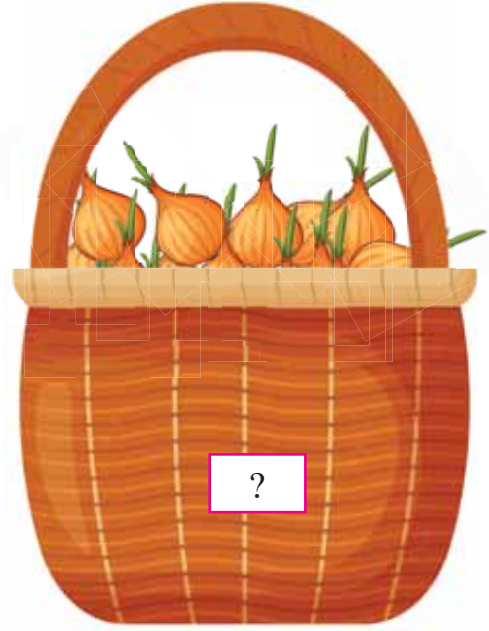
- 4 4 sm + 3 sm ifadəsi nəyi göstərir?

 4 sm

 3 sm

- 1 Ana bazardan 6 kq kartof və bundan 2 kq az soğan aldı.
Ana neçə kiloqram soğan aldı? Ana neçə kiloqram tərəvəz aldı?

- 2 İfadələrin qiymətini tapın. Ulduz işarəsinin yerinə “ > < = ”
işarələrindən uyğun gələnini yazın.

$$15 + 1 * 12$$
$$5 - 5 * 0$$

$$21 * 20 + 1$$
$$10 - 2 * 5$$

$$36 - 1 * 30$$
$$45 * 40 + 6$$

- 3 İfadələrin qiymətini hesablayın.

$$50 - 20$$
$$30 - 12$$
$$16 + 30$$

$$40 + 9$$
$$30 - 30$$
$$49 - 9$$

$$27 + 3$$
$$36 + 4$$
$$48 + 2$$

$$50 - 40 - 3$$
$$50 - (25 + 5)$$
$$50 - (25 - 5)$$

- 4 Cavabı 5 olan ifadələri seçib yazın.

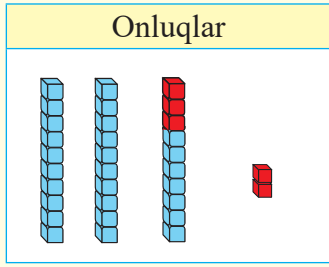

$$10 + 2$$
$$10 - 5$$

$$4 + 1$$
$$8 + 1$$

$$9 - 8$$
$$7 - 2$$

$$0 + 5$$
$$10 - 0$$

$$27 + 5 = ?$$

$$\begin{array}{c} 3 \quad 2 \end{array}$$

$$(27 + 3) + 2 = 30 + 2 = 32$$

Əvvəlcə ikirəqəmli ədədi onluğa tamamlayırlar. Sonra onluğun üzərinə qalan ədədi əlavə edirlər.

1 İfadələrin qiymətini hesablayın.

$26 + 4 + 1$

$39 + 1 + 3$

$35 + 5 + 2$

$26 + 5$

$39 + 4$

$35 + 7$

$23 + 7 + 2$

$37 + 3 + 5$

$14 + 6 + 1$

$23 + 9$

$37 + 8$

$14 + 7$

2 Nağıl kitabı 50 səhifədən ibarətdir. Kamil 36 səhifə oxudu. Kamil kitabdan daha neçə səhifə oxumalıdır?

3 İfadələrin qiymətini hesablayın.

$20 - 1$

$20 - 3$

$40 - 1$

$50 - 7$

$20 - 9$

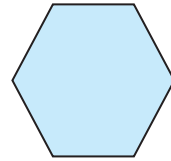
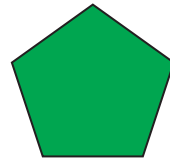
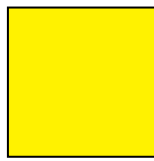
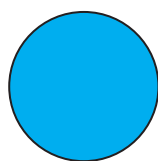
$30 - 6$

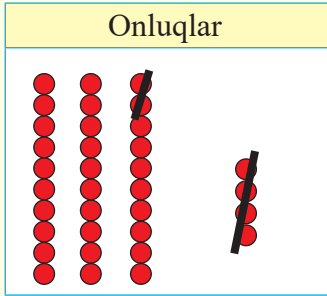
$40 - 4$

$50 - 9$

4 Şəkildəki müstəvi fiqurların adlarını deyın və göstərin.

$$\begin{array}{r}
 34 - 6 \\
 \swarrow \quad \searrow \\
 4 \quad 2 \\
 (34 - 4) = 30 \\
 30 - 2 = 28
 \end{array}$$

Əgər azalandakı təklik çıxılındakından azdırsa çıxılından azalandakı təklik qədər ədəd ayırırlar və ardıcıl olaraq azalandan çıxırlar.

1 İfadələrin qiymətini hesablayın.

$$\begin{array}{r}
 23 - 5 \\
 \swarrow \quad \searrow \\
 3 \quad 2
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 25 - 8 \\
 \swarrow \quad \searrow \\
 5 \quad 3
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 41 - 3 \\
 \swarrow \quad \searrow \\
 1 \quad 2
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 32 - 7 \\
 \swarrow \quad \searrow \\
 2 \quad 5
 \end{array}$$

2 İfadələrin qiymətini hesablayın.

$$\begin{array}{l}
 35 - 5 - 2 \\
 35 - 7
 \end{array}$$

$$\begin{array}{l}
 21 - 1 - 3 \\
 21 - 4
 \end{array}$$

$$\begin{array}{l}
 42 - 2 - 4 \\
 42 - 6
 \end{array}$$

3 Xor dərənəyində 23 nəfər, rəqs dərənəyində isə bundan 5 nəfər az iştirak edirdi. Rəqs dərənəyində neçə nəfər iştirak edirdi?

4 İfadələrin qiymətini hesablayın. Ulduz işarəsinin yerinə “ > , < , = ” işarələrindən uyğun gələnini yazın.

$$\begin{array}{l}
 15 * 14 - 4 \\
 18 - 8 * 10
 \end{array}$$

$$\begin{array}{l}
 30 * 20 + 5 \\
 40 * 41 + 2
 \end{array}$$

$$\begin{array}{l}
 20 + 10 * 30 \\
 30 - 20 * 8
 \end{array}$$

- 1 Məftilə 24 qaranquş qonmuşdu. 7 qaranquş uçdu. Məftildə neçə qaranquş qaldı?

- 2 İfadələrin qiymətini hesablayın.

$28 + 3$

$6 + 15$

$42 - 4$

$16 - 0 + 5$

$23 - 5$

$3 + 17$

$31 - 2$

$9 + 0 + 25$

$41 - 4$

$8 + 26$

$27 - 8$

$47 - (9 - 2)$

- 3 Misalları tamamlayın.

$30 + 10 \dots = 45$

$10 + 10 + \dots = 30$

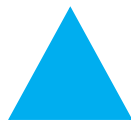
$20 - 10 - \dots = 0$

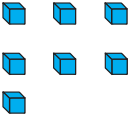
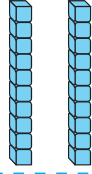

$40 - 30 + \dots = 16$

- 4 Cədvəli tamamlayın.

Azalan	20	30	32	40	20	24	36	43
Çıxılan	6	10	4	10	10	3	5	7
Fərq								

- 5 Şəkildəki həndəsi fiqurlardan hansının üç bucağı, üç tərəfi, hansının beş tərəfi, beş bucağı olduğunu göstərin və deyin.

	Onluqlar	T�klkl�r		Onluqlar	T�klkl�r
$\begin{array}{r} 17 \\ + 5 \\ \hline 22 \end{array}$			→		

Bu misalda ikinci toplanan ədədi yalnız t klkl rd n ibarət olduđu  c n sütun  eklinde yazıb həll edərkən t klkl rin altında yazılır.

1 Nümunə əsasında hər s tundakı ədədlərin cəmini tapın.

Nümunə:

$$\begin{array}{r} 24 \\ + 8 \\ \hline 32 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 38 \\ + 4 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 5 \\ + 9 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 19 \\ + 6 \\ \hline \end{array}$$

2 Mağazaya 30 yeşik alma v  15 yeşik armud g tirdil r. Mağazaya neç  yeşik meyv  g tirdil r?

3 N zrinin   pulu var idi. O, 8 manata

tort aldı. N zrinin n  q d r pulu qaldı?

4 İfad l rin qiym tini hesablayın.

$10 + 5$

$39 + 1 - 5$

$8 - 0 + 6$

$0 + 7$

$27 - (27 - 7)$

$28 + 2 + 9$

$28 + 2$

$43 + (12 - 5)$

$50 - 29 + 1$

5 Ulduz işarəsinin yerinə “ + , - ” işarələrindən uyğ n gələnini yazın.

$40 - 20 * 10 = 10$

$20 - 10 * 5 = 5$

$50 - 40 * 1 = 11$

$40 + 8 * 2 = 50$

$$\begin{array}{r} \overset{\cdot}{2} \ 3 \\ - \quad 6 \\ \hline 1 \ 7 \end{array}$$

Onluqlar	T�klkl�r

Bu misalda 6 ədədi yalnız t klkl rd n ibarət olduđu  c n s tun  eklinde yazıb h ll ed rk n t klkl rin altında yazılır.

- 1 N m n   sasında h r s tundakı  d dl rin f rqlini tapın.

N m n :

$$\begin{array}{r} 3 \ 6 \\ - \quad 8 \\ \hline 2 \ 8 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 4 \ 1 \\ - \quad 4 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 3 \ 5 \\ - \quad 7 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 4 \ 3 \\ - \quad 8 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 3 \ 8 \\ - \quad 9 \\ \hline \end{array}$$

- 2 Mağazada 45 kq k l m var idi. K l min 7 kiloqramı g nortaya q d r, qalanı is  günortadan sonra satıldı. Günortadan sonra mağazada ne  kiloqram k l m satıldı?

- 3 Bir budaqda 12 albalı, o birində is  4  d d az albalı var. İki budaqda ne  albalı var?

- 4 İfad l rin qiym tini hesablayın.

$15 + 5$

$20 - 8$

$12 - 12$

$19 + 3$

$36 + 4$

$25 - 20$

$34 - 5$

$27 + 7$

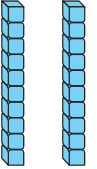
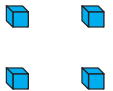
$32 - 20$

$19 - 9 + 30$

$38 - (14 - 6)$

$31 + (12 - 3)$

Onluqlar	Təklilər
	

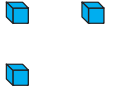
$$24 + 13 = ?$$

$$\begin{array}{r} 24 \\ + 13 \\ \hline \end{array}$$

10 3

$$(24 + 10) + 3 = 37$$

$$\begin{array}{r} 24 \\ + 13 \\ \hline 37 \end{array}$$

Onluqlar	Təklilər
	

İzahı:

- 1) Onluqları onluqların, təkliləri təklilərin altından yazırıq.
- 2) Təkliləri toplayırıq: $4 + 3 = 7$. Təklilərin altında 7 yazırıq.
- 3) Onluqları toplayırıq: $2 + 1 = 3$. Onluqların altında 3 yazırıq.
- 4) Cavabı oxuyuruq: 37.

1 Misalları həll edin.

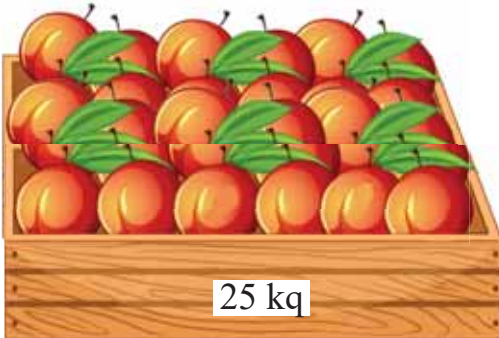
$$\begin{array}{r} 36 \\ + 12 \\ \hline \end{array}$$

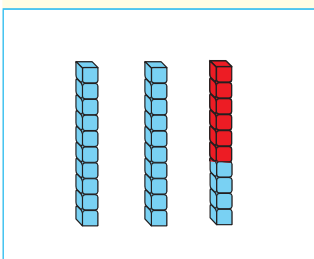
$$\begin{array}{r} 21 \\ + 25 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 17 \\ + 31 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 32 \\ + 16 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 23 \\ + 23 \\ \hline \end{array}$$

2 Adilin 12 kitabı var. Bunlardan 5 – i nağıl kitabı, qalanları isə şeir kitabıdır. Adilin neçə şeir kitabı var?**3** Bir yeşikdə 25 kq şaftalı, o biri yeşikdə isə 14 kq şaftalı var. İki yeşikdə neçə kiloqram şaftalı var?

$$24 + 6 = ?$$

$$\begin{array}{r} 24 \\ + 6 \\ \hline \end{array}$$

$$20 + (4 + 6) = 30$$

$$\begin{array}{r} 24 \\ + 6 \\ \hline 30 \end{array}$$

- 1) Təklidləri toplayırıq: $4 + 6 = 10$. 10 təklik --- 1 onluq 0 təklkdir. Təklidlərin altında 0 yazıb, 1 onluğu yadda saxlayırıq. Həmin 1 onluğu onluqların üzərinə əlavə edəcəyik.
- 2) Onluqları toplayırıq: 6 təkliddə onluq 0 – a bərabərdir. $2 + 0 = 2$. Yadda saxladığımız 1 onluğu da 2 onluğun üzərinə əlavə edib 3 onluq alırıq və onluqların altında 3 yazırıq.
- 3) Cavabı oxuyuruq: 30.

- 1 Misalları həll edin.

$$\begin{array}{r} 15 \\ + 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 32 \\ + 8 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 27 \\ + 3 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 34 \\ + 6 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 41 \\ + 9 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 23 \\ + 7 \\ \hline \end{array}$$

- 2 Elxanın 27 ədəd yaşılüzüklü və 3 ədəd də qırmızıüzüklü dəftəri var. Elxanın neçə dəftəri var?

- 3 Oxu zalında 36 nəfər var. 4 nəfər də gəldi. Oxu zalında neçə nəfər oldu?

- 4 İfadələrin qiymətini hesablayın.

$$17 + (7 + 3)$$

$$36 - (9 - 3)$$

$$50 - (20 + 10)$$

$$32 + (4 + 6)$$

$$48 - (42 - 2)$$

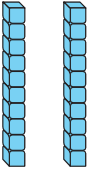
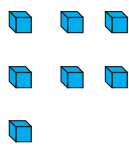
$$32 - (11 - 9)$$

$$24 + (1 + 9)$$

$$23 - (13 - 10)$$

$$(27 + 3) - 20$$

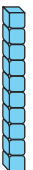
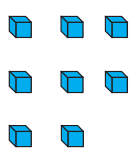

Onluqlar	Təklilər
	

$$27 + 18 = ?$$

$$\begin{array}{r} 10 \quad 8 \\ (27 + 10) + 8 = 45. \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 27 \\ + 18 \\ \hline 45 \end{array}$$

Onluqlar	Təklilər
	

- 1) Onluqları onluqların, təkliləri isə təklilərin altından yazırıq.
- 2) Təkliləri toplayırıq: $7 + 8 = 15$. 15 təklik --- 1 onluq 5 təklikdir. Təklilərin altında 5 yazıb, 1 onluğu yadda saxlayırıq. Həmin 1 onluğu onluqların üzərinə əlavə edəcəyik.
- 3) Onluqları toplayırıq: $2 + 1 = 3$. Yadda saxladığımız 1 onluğu 3 onluğun üzərinə əlavə edib, 4 onluq alırıq. Onluqların altında 4 yazırıq.
- 4) Cavabı oxuyuruq: 45.

1 Misalları həll edin.

$$\begin{array}{r} 25 \\ + 17 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 19 \\ + 23 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 28 \\ + 15 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 17 \\ + 19 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 29 \\ + 16 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 16 \\ + 27 \\ \hline \end{array}$$

2 Səməd 9, Nabat 6, Nərgiz isə 20 göbələk yığdı. Onlar birlikdə neçə göbələk yığdılar?

3 İfadələrin qiymətini hesablayın.

$16 + 5$

$48 - 20$

$40 + 10$

$36 - (5 - 1)$

$28 - 7$

$50 - 29$

$17 + 20$

$(36 - 5) + 1$

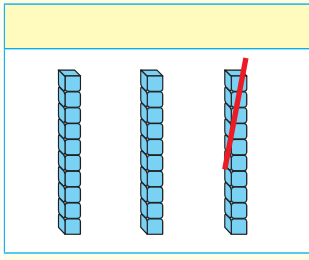
$24 + 0$

$50 - 15$

$30 - 8$

$36 - 5 - 1$

$$30 - 6 = ?$$

$$\begin{array}{r} 20 \quad 10 \\ 20 + (10 - 6) = 24 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \overset{\cdot}{3} 0 \\ - \quad 6 \\ \hline 24 \end{array}$$

- 1) Təklidləri çıxırıq: 0 – dan 6 çıxılmır. 3 onluqdan 1 onluq götürürük (bunu yaddan çıxarmamaq üçün 3 – ün üstündə nöqtə qoyuruq). 1 onluq – 10 təklidir. $10 - 6 = 4$. Təklidlərin altında 4 yazırıq.
- 2) Onluqları çıxırıq. Təklidləri çıxarkən 3 onluqdan 1 onluq götürdüyümüzdən 2 onluq qalmışdı. Çıxılarda onluq olmadığı üçün onluqların altında 2 yazırıq.
- 3) Cavabı oxuyuruq: 24.

1) Misalları həll edin.

$$\begin{array}{r} 40 \\ + 9 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 30 \\ + 7 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 50 \\ + 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 40 \\ + 8 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 50 \\ + 4 \\ \hline \end{array}$$

2) Atanın 50 yaşı var. Ana atadan 4 yaş kiçik, oğul isə anadan 20 yaş kiçikdir. Oğulun neçə yaşı var?

3) İfadələrin qiymətini tapın. Ulduz işarəsinin yerinə “>”, “<”, “=” işarələrindən uyğun gələnini yazın.

$$35 + 5 * 40$$

$$27 * 30 - 3$$

$$48 * 48 + 2$$

$$30 * 45 - 5$$

$$20 - 1 * 20$$

$$36 - 2 * 30$$

4) Misalları yazın, eyni toplananların cəmini tapın.

$$2 + 2 + 2 + 2$$

$$3 + 3 + 3 + 3$$

$$4 + 4 + 4$$

$$5 + 5 + 5$$

$$42 - 15 = ?$$

$$\begin{array}{r} 42 \\ \swarrow \searrow \\ 10 \quad 5 \\ (42 - 10) - 5 = 27 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \overset{\cdot}{4} 2 \\ - 15 \\ \hline 27 \end{array}$$

- 1) Onluqları onluqların, təklikləri isə təkliklərin altından yazırıq.
- 2) Təklikləri çıxırıq: 2 - dən 5 çıxılmaz. 4 onluqdan 1 onluq götürürük (bunu yaddan çıxarmamaq üçün 4 - ün üstündə nöqtə qoyuruq). 1 onluq 2 təklik - 12 təklikdir. 12 - 5 = 7. Təkliklərin altında 7 yazırıq.
- 3) Onluqları çıxırıq: Təklikləri çıxarkən 4 onluqdan 1 onluq götürdüyümüzədən 3 onluq qalmışdı. 3 - 1 = 2. Onluqların altında 2 yazırıq.
- 4) Cavabı oxuyuruq: 27.

1) Misalları həll edin.

$$\begin{array}{r} 31 \\ - 16 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 44 \\ - 27 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 35 \\ - 19 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 46 \\ - 18 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 40 \\ - 5 \\ \hline \end{array}$$

2) Misalları həll edin.

$$\begin{array}{r} 21 \\ + 9 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 34 \\ + 6 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 25 \\ + 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 40 \\ - 3 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 30 \\ - 9 \\ \hline \end{array}$$

3) İfadələrin qiymətini hesablayın.

$27 + 12$

$19 + 4$

$21 - 3$

$40 - 3 - 5$

$36 + 4$

$27 + 8$

$34 - 9$

$30 + 4 + 2$

$18 + 11$

$30 - 7$

$45 - 6$

$28 - (30 - 10)$

Onluqlar	Təklilər

$$10 + 7 = 17.$$

Toplamı çıxma ilə yoxlamaq olar. **Məsələn:**

$$23 + 5 = 28$$

$$\text{Yoxlama: } 28 - 5 = 23.$$

Onluqlar	Təklilər

$$17 - 7 = 10.$$

Onluqlar	Təklilər

$$17 - 10 = 7$$

Cəmdən toplananların birini çıxdıqda o biri toplanan alınırsa, onda toplama düzgün yerinə yetirilmişdir.

- 1) Misalları həll edin və cavabın doğruluğunu çıxma ilə yoxlayın.

$$21 + 6$$

$$36 + 5$$

$$42 + 7$$

$$45 + 5$$

- 2) 1) Birinci səbətdə 10 kq, ikinci səbətdə isə 6 kq armud var. İki səbətdə neçə kiloqram armud var?
2) 16 kq armudun 10 kiloqramı birinci səbətdədir. İkinci səbətdə neçə kiloqram armud var?

10 kq

6 kq

- 3) İfadələrin qiymətini hesablayın.

$$16 + 4$$

$$24 - 5$$

$$20 + 11$$

$$30 - 20 - 9$$

$$20 - 4$$

$$36 + 4$$

$$36 - 10$$

$$30 + 10 - 5$$

$$18 + 2$$

$$41 - 3$$

$$29 + 10$$

$$20 - 12 + 8$$

- 1 Birinci qələm qabında 10 karandaş, ikincidə 8 karandaş, üçündə isə 2 karandaş var. Üç qələm qabında neçə karandaş var?

- 2 Misalları həll edin və cavabın doğruluğunu çıxma ilə yoxlayın.

$7 + 5$

$18 + 6$

$34 + 8$

$27 + 4$

- 3 1) Həyətdə 7 qırmızı və 5 çil toyuq var. Həyətdə neçə toyuq var?
2) Həyətdəki 12 toyuqdan 5-i çil toyuqdur. Həyətdə neçə qırmızı toyuq var?

- 4 İfadələrin qiymətini hesablayın.

$30 + 15$

$24 + 10$

$50 - 40$

$25 - (12 - 8)$

$40 - 10$

$32 - 20$

$30 - 15$

$25 - (12 + 8)$

$30 - 30$

$36 + 14$

$27 + 3$

$(25 - 12) - 8$

$$12 - 3 = 9$$

$$\text{Yoxlama: } 9 + 3 = 12.$$

Çıxmanı toplama ilə yoxlamaq olar. **Məsələn:**

$$34 - 4 = 30 \quad \text{Yoxlama: } 30 + 4 = 34$$

Fərqin üzərinə çıxılanı əlavə etdikdə azalan alınırsa, çıxma düzgün yerinə yetirilmişdir.

- 1 Çıxmanın doğruluğunu toplama ilə yoxlayın.

$$14 - 8$$

$$25 - 9$$

$$31 - 4$$

$$43 - 6$$

- 2 1) Bir qələmqabında 7, o birində isə 5 karandaş var. İki qələmqabında neçə karandaş var?
2) 12 karandaşdan 5 – i ikinci qələmqabındadır. Birinci qələmqabında neçə karandaş var?

- 3 İfadələrin qiymətini hesablayın.

$$25 - 7$$

$$34 - 5$$

$$42 - 6$$

$$21 - 4$$

$$18 + 7$$

$$29 + 5$$

$$36 + 6$$

$$17 + 4$$

- 4 Əvvəl 3 – dən 30-a qədər üç – üç artırmaqla, sonra 30 – dan 3-ə qədər üç – üç azaltmaqla sayın. Buraxılmış ədədləri yerinə yazın.

3, 6, ... , ... , 15, ... , 21, ... , ... , 30.

30, 27, ... , ... , 18, ... , ... , 9, ... , 3.

- 1 Şəhla 24 şəkərburanın 10-nu birinci qaba, qalanını isə ikinci qaba qoydu. Şəhla ikinci qaba neçə şəkərbura qoydu?

- 2 Misalları həll edin, toplamanı çıxma ilə, çıxmanı isə toplama ilə yoxlayın.

$$22 + 9$$

$$19 + 4$$

$$34 - 7$$

$$43 - 8$$

- 3 Əhməd göldən 20 balıq, Nazim isə 6 balıq az tutdu. Onlar neçə balıq tutdular?

- 4 İfadələrin qiymətini hesablayın.

$$(28 + 2) - 20$$

$$50 - (34 + 6)$$

$$30 - 10 - 10$$

$$40 - (20 + 20)$$

$$20 - (19 - 9)$$

$$50 - 40 + 5$$

- 5 İfadələrin qiymətini hesablayın. Ulduz işarəsinin yerinə “ >, <, = ” işarələrindən uyğun gələnini yazın.

$$37 - 7 * 20$$

$$20 * 17 - 2$$

$$35 * 30 + 5$$

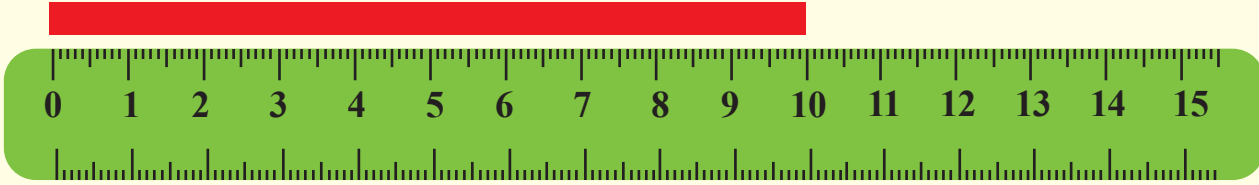
$$46 + 4 * 50$$

$$18 * 20 + 2$$

$$26 * 20 + 1$$

Desimetr uzunluq ölçü vahididir. Desimetr qısaca olaraq **dm** kimi yazılır. Şəklə baxın: 1 **dm** 10 santimetrə bərabərdir.

1 dm

$$1 \text{ dm} = 10 \text{ sm.}$$

- 1 Nümunəyə uyğun misalları yazın.

Nümunə: $1 \text{ dm } 2 \text{ sm} = 12 \text{ sm.}$

$$1 \text{ dm } 5 \text{ sm} = \dots \text{ sm}$$

$$2 \text{ dm} = \dots \text{ sm.}$$

$$1 \text{ dm } 1 \text{ sm} = \dots \text{ sm}$$

$$1 \text{ dm } 8 \text{ sm} = \dots \text{ sm}$$

- 2 Əvvəlcə 1 sm uzunluğunda, sonra isə 1 dm uzunluğunda parça çəkin. Hansı parça uzundur? Hansı parça qısadır?

 1 sm

 1 dm

- 3 İfadələrin qiymətini hesablayın.

$$6 + 6$$

$$8 + 4$$

$$20 - 10$$

$$12 - 3 - 5$$

$$7 + 7$$

$$12 - 4$$

$$15 - 6$$

$$9 + 2 + 4$$

- 4 Ulduz işarəsinin yerinə “ > , < , = ” işarələrindən uyğun gələnini yazın.

$$1 \text{ dm} * 6 \text{ sm}$$

$$1 \text{ dm} * 16 \text{ sm}$$

$$1 \text{ dm} * 10 \text{ sm}$$

$$2 \text{ dm} * 15 \text{ sm}$$

1 Nümunəyə uyğun misalları yazın.

Nümunə: $1 \text{ dm } 1 \text{ sm} = 11 \text{ sm}$.

$$1 \text{ dm} = \dots \text{ sm}$$

$$1 \text{ dm } 3 \text{ sm} = \dots \text{ sm}$$

$$1 \text{ dm } 6 \text{ sm} = \dots \text{ sm}$$

$$2 \text{ dm} = \dots \text{ sm}$$

$$1 \text{ dm } 4 \text{ sm} = \dots \text{ sm}$$

$$1 \text{ dm } 7 \text{ sm} = \dots \text{ sm}$$

2 Aynur 15 sm uzunluğunda yaşıl kağız zolağının 1 desimetrini kəsib götürdü. Neçə santimetr kağız zolağı qaldı?

3 Misalları həll edin.

$$14 + \square = 15$$

$$15 - \square = 5$$

$$7 + \square = 14$$

$$18 = 17 + \square$$

$$20 = 10 + \square$$

$$16 = 10 + \square$$

$$12 + 2 + 2$$

$$16 - 0 - 6$$

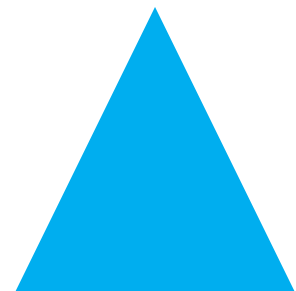
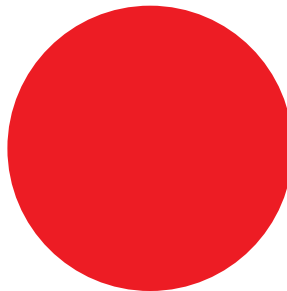
$$14 + 0 - 10$$

4 11 dovşanın 6 – sı birinci qəfəsdə, qalanları isə ikinci qəfəsdədir. İkinci qəfəsdə neçə dovşan var?

5 Şəkildəki həndəsi fiqurlardan hansının bucağı və təpəsi yoxdur?

4 budağın hər birində 2 quş var. 4 budaqda cəmi neçə quş var?

Quşların ümumi sayını təkrar toplama, yaxud vurma ilə tapmaq olar.

$$2 + 2 + 2 + 2 = 8$$

$$2 \cdot 4 = 8$$

Burada 2 – hər bir budaqdakı quşların sayını, 4 – neçə dəfə 2 quş olduğunu, 8 isə quşların ümumi sayıdır.

$2 \cdot 4 = 8$ bərabərliyi belə oxunur: 2-ni 4 dəfə götürdükdə 8 alırlar.

2-ni 4-ə vurduqda 8 alırlar. Burada 2 vuruq, 4 vuruq, 8 isə hasildir.

Ədədlər arasındakı (\cdot) işarəsi vurma işarəsidir.

1 Misalları oxuyun və şəkil əsasında həll edin.

2 Bir boşqabda 5, o birində isə 7 gavalı var. 8 gavalı yeyildi. Neçə gavalı qaldı?

3 Eyni toplananların cəmini tapın və yazın.

$$2 + 2 + 2$$

$$3 + 3 + 3$$

$$5 + 5 + 5$$

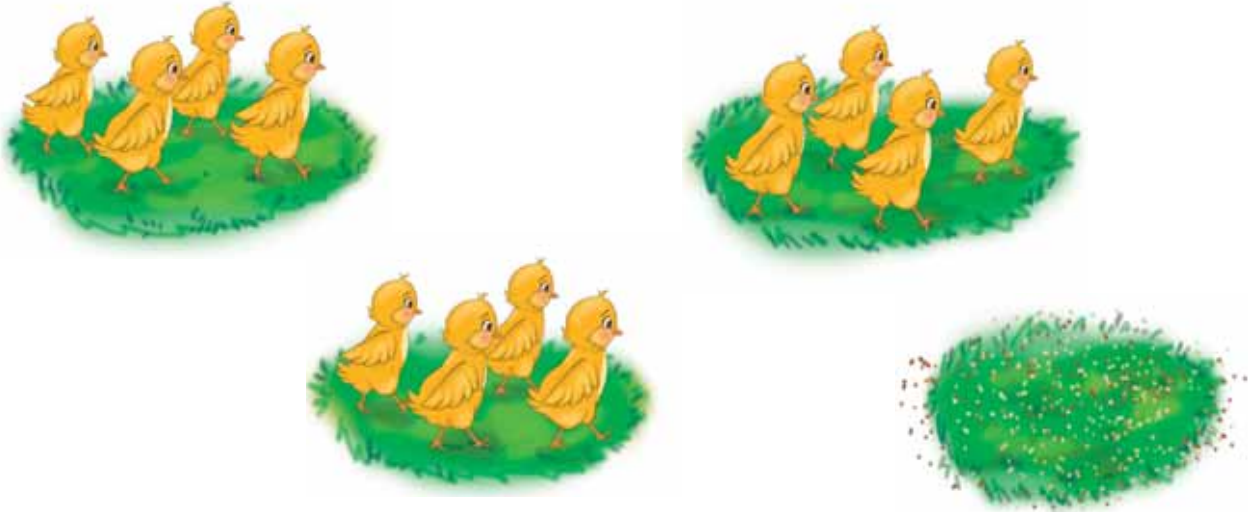
$$4 + 4 + 4 + 4$$

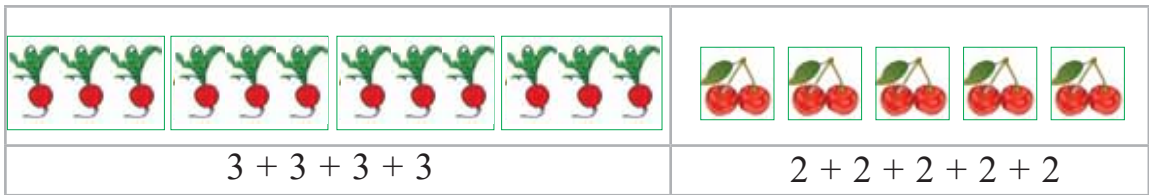
- 1 5 akvariumun hər birində 3 balıq var. Akvariumlarda cəmi neçə balıq var?

- 2 Cəmilə cücələri dən yemək üçün səslədi. Əvvəl 4 cücə, sonra 4 cücə, sonra daha 4 cücə gəldi. Dən yeməyə neçə cücə gəldi?

- 3 Şəkillər əsasında misalları hesablayın.

- 4 İfadələrin qiymətini hesablayın.

$$15 + 10 + 3$$
$$27 - 6 - 10$$

$$48 - 8 - 20$$
$$16 + 6 + 4$$

$$49 - (15 - 6)$$
$$(32 - 16) + 4$$

1 Şəkillər əsasında misalları tamamlayın.

	
$2 + 2 + 2$ $2 \cdot 3$	$3 + 3 + 3 + 3$ $3 \cdot 4$

2 3 bidonun hər birində 3 l süd var. Bu bidonlarda cəmi neçə litr süd var?

3 İfadələrin qiymətini hesablayın.

$$20 + 17$$
$$30 - 4$$
$$8 + 23$$

$$37 - 12$$
$$44 - 22$$
$$41 - 25$$

$$8 + 8 + 8$$
$$11 + 11 + 11$$
$$44 - 22 - 22$$

$$41 + 6 - 40$$
$$18 - 9 + 30$$
$$40 - 6 - 6$$

4 Nümunə əsasında ədədləri eyni toplananların cəmi şəklində göstərin.

Nümunə: $10 = 2 + 2 + 2 + 2 + 2$
 $6 = \dots + \dots + \dots$

$9 = \dots + \dots + \dots$
 $8 = \dots + \dots$

5 Nümunə əsasında vurmaya aid misalları toplanmaya aid misallarla əvəz edin.

Nümunə: $2 \cdot 4 = 8$
 $2 + 2 + 2 + 2 = 8$

$4 \cdot 2 = 8$
 $4 + 4 = 8$

$$3 \cdot 5$$

$$3 \cdot 4$$

$$2 \cdot 3$$

$$\begin{array}{c} \text{Hasil} \\ \text{-----} \\ 2 \quad \cdot \quad 5 \quad = \quad 10 \\ \text{Birinci vuruq} \quad \text{İkinci vuruq} \quad \text{Hasil} \end{array}$$

Vurma əməlinin komponentləri bunlardır: Birinci vuruq, ikinci vuruq, hasil.

- 1 Birinci vuruğu, ikinci vuruğu və hasilini göstərin.

$$1 \cdot 6 = 6$$

$$2 \cdot 3 = 6$$

$$2 \cdot 4 = 8$$

- 2 2 dəstənin hər birində 4 kök var. 2 dəstədə neçə kök var? Həlli vurmanın köməyi ilə yazın.

- 3 Misalları şəkillər əsasında həll edin.

$$2 \cdot 6$$

$$2 \cdot 5$$

- 4 Eyni toplananların cəmini tapın. Ulduz işarəsinin yerinə “ >, <, = ” işarələrindən uyğun gələnini yazın.

$$5 + 5 + 5 * 10$$

$$3 + 3 + 3 + 3 + 3 * 15$$

$$8 + 8 * 20$$

$$4 + 4 + 4 * 16$$

30

2 - Nİ VURMA.

5 dəstənin hər birində 2 gilə var. 1 dəstədə, 2 dəstədə ... 5 dəstədə neçə gilə var?

$2 \cdot 1 = 2$

$2 \cdot 2 = 4$

$2 \cdot 3 = 6$

$2 \cdot 4 = 8$

$2 \cdot 5 = 10$

Yadda saxlayın:

$2 = 2$

$2 \cdot 1 = 2$

$2 + 2 = 4$

$2 \cdot 2 = 4$

$2 + 2 + 2 = 6$

$2 \cdot 3 = 6$

$2 + 2 + 2 + 2 = 8$

$2 \cdot 4 = 8$

$2 + 2 + 2 + 2 + 2 = 10$

$2 \cdot 5 = 10$

1 2-ni vurma cədvəlində hər dəfə hasil necə dəyişir?

2 Vurmaya aid misalları həll edin.

$2 \cdot 1$

$2 \cdot 2$

$2 \cdot 3$

$2 \cdot 4$

$2 \cdot 5$

3 1 cücənin 2 ayağı var. 2 cücənin neçə ayağı var? 3 cücənin neçə ayağı var?

4 İfadələrin qiymətini hesablayın.

$38 + 2$

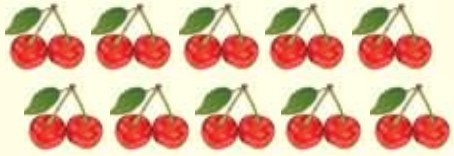
$40 - 14$

$32 - 16$

$4 + 46$

$27 + 13$

$28 - 14$

$$2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2$$

Yadda saxlayın:

$$2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 = 12$$

$$2 \cdot 6 = 12$$

$$2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 = 14$$

$$2 \cdot 7 = 14$$

$$2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 = 16$$

$$2 \cdot 8 = 16$$

$$2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 = 18$$

$$2 \cdot 9 = 18$$

$$2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 = 20$$

$$2 \cdot 10 = 20$$

1) 2-ni vurma cədvəlində hər dəfə hasil necə dəyişir?

2) Vurmaya aid misalları həll edin.

$$2 \cdot 6$$

$$2 \cdot 7$$

$$2 \cdot 8$$

$$2 \cdot 9$$

3) 1) 6 göyərçinin neçə ayağı var?

2) 7 qazın neçə ayağı var?

3) 5 toyuğun neçə ayağı var?

4) Misalları həll edin.

$$2 \cdot 6 + 2$$

$$2 \cdot 7 - 4$$

$$2 \cdot 8 - 6$$

$$2 \cdot 9 + 2$$

5) Dərzi 4 köynəyin hər birinə 2 düymə tikdi. Dərzi 4 köynəyə neçə düymə tikdi?

6) İfadələrin qiymətini hesablayın.

$$28 + 12$$

$$37 + 7$$

$$24 - (50 - 30)$$

$$43 - (12 - 9)$$

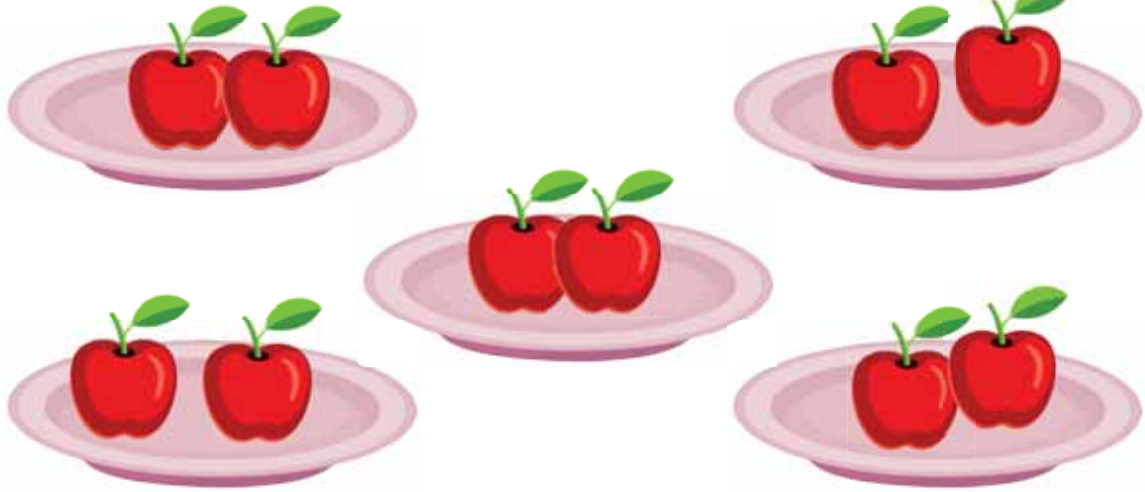
$$30 - 11$$

$$46 - 36$$

$$10 + (15 + 5)$$

$$25 + (15 - 10)$$

- 1 Hər boşqabda 2 alma var. 5 belə boşqabda neçə alma var?

- 2 Teatr tamaşasına 1 nəfər üçün biletin qiyməti 2 manatdır. 5 nəfər üçün nə qədər pul ödəmək lazımdır?

- 3 İfadələrin qiymətini tapın.

$$\begin{array}{l} 2 \cdot 2 \\ 2 \cdot 3 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 2 \cdot 8 \\ 2 \cdot 6 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 2 \cdot 9 \\ 2 \cdot 5 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 2 \cdot 1 \\ 2 \cdot 4 \end{array}$$

- 4 İfadələrin qiymətini hesablayın.

$$\begin{array}{l} 12 - 2 - 2 \\ 29 + 2 + 2 \\ 36 + 5 + 1 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 14 + 14 - 20 \\ 43 - 13 + 6 \\ 46 + 4 - 40 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 30 + (32 - 12) \\ 30 - (24 - 4) \\ 30 - 24 - 4 \end{array}$$

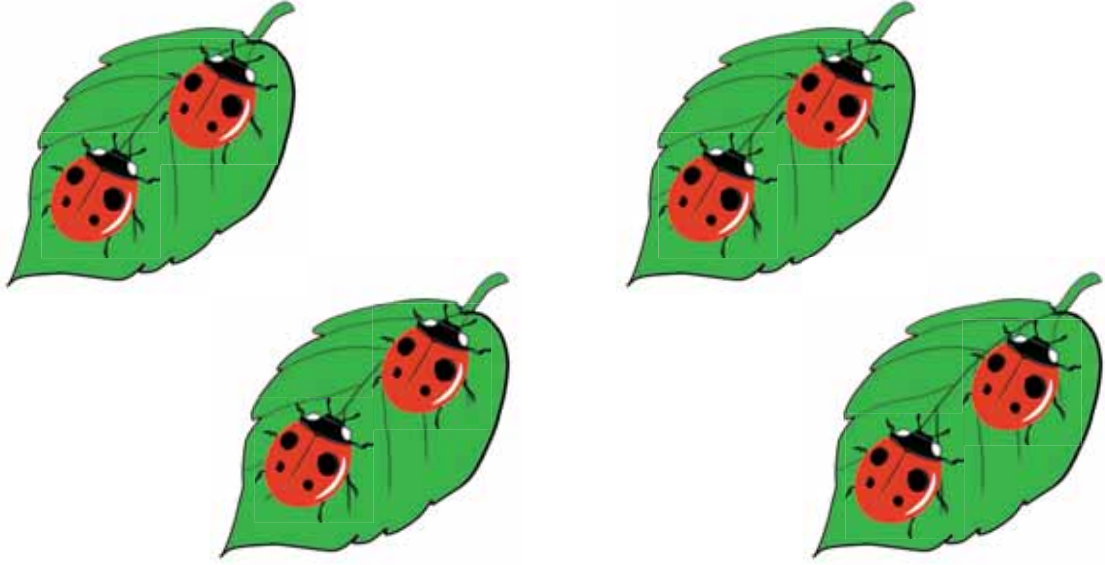
- 5 Nümunəyə uyğun ifadələri yazın və onların qiymətini tapın.

Nümunə: 2 ilə 5 - in hasili. $2 \cdot 5 = 10$

- 1) 2 ilə 5 – in hasili.
- 2) 2 ilə 8 – in hasili.
- 3) 2 ilə 2 – nin hasili.
- 4) 2 ilə 6 –nın hasili.

- 1 Hər yarpağın üstündə 2 parabüzən varsa, 4 yarpağın üstündə neçə parabüzən var?

- 2 Vurma əməlinə aid misalları həll edin.

$$\begin{array}{l} 2 \cdot 4 \\ 2 \cdot 3 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 2 \cdot 7 \\ 2 \cdot 2 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 2 \cdot 9 \\ 2 \cdot 5 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 2 \cdot 6 \\ 2 \cdot 8 \end{array}$$

- 3 İfadələrin qiymətini tapın. Ulduz işarəsinin yerinə “ >, <, = ” işarələrindən uyğun gələnini yazın.

$$\begin{array}{l} 10 * 2 \cdot 4 \\ 6 * 2 \cdot 3 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 2 \cdot 5 * 10 \\ 2 \cdot 8 * 20 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 24 * 2 \cdot 9 \\ 15 * 2 \cdot 6 \end{array}$$

- 4 Boş xanalara elə ədədlər yazın ki, bərabərliklər doğru olsun.

$$2 \cdot \square = 2$$

$$2 \cdot \square = 4$$

$$2 \cdot 3 + \square = 10$$

$$2 \cdot \square = 10$$

$$2 \cdot \square = 14$$

$$2 \cdot 5 - \square = 5$$

- 5 İfadələrin qiymətini hesablayın.

$$\begin{array}{l} 2 \cdot 5 \\ 2 \cdot 3 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 2 \cdot 8 \\ 2 \cdot 2 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 2 \cdot 10 \\ 2 \cdot 4 \end{array}$$

31

3 - Ü VURMA.

$$3 + 3 + 3 + 3 + 3$$

Hesablayın və yadda saxlayın:

$$3 = 3$$

$$3 + 3 =$$

$$3 + 3 + 3 =$$

$$3 + 3 + 3 + 3 =$$

$$3 + 3 + 3 + 3 + 3 =$$

$$3 \cdot 1 = 3$$

$$3 \cdot 2 = 6$$

$$3 \cdot 3 = 9$$

$$3 \cdot 4 = 12$$

$$3 \cdot 5 = 15$$

1 3-ü vurma cədvəlində hər dəfə hasil necə dəyişir?

2 Vurma əməlinə aid misalları həll edin.

$$3 \cdot 2$$

$$3 \cdot 3$$

$$3 \cdot 4$$

$$3 \cdot 5$$

3 İfadələrin qiymətini hesablayın.

$$2 \cdot 3$$

$$3 \cdot 5$$

$$2 \cdot 8$$

$$3 \cdot 6$$

$$2 \cdot 7$$

$$2 \cdot 10$$

4 4 boşqabın hər birində 3 qoğal var. 4 boşqabda neçə qoğal var?

$$3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3$$

Hesablayın və yadda saxlayın:

$$3 + 3 + 3 + 3 + 3 =$$

$$3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 =$$

$$3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 =$$

$$3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 =$$

$$3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 =$$

$$3 \cdot 6 = 18$$

$$3 \cdot 7 = 21$$

$$3 \cdot 8 = 24$$

$$3 \cdot 9 = 27$$

$$3 \cdot 10 = 30$$

1 Buraxılmış ədədləri tapın və yazın.

$$3 \cdot 1 = 3$$

$$3 \cdot \square = 6$$

$$3 \cdot \square = 9$$

$$3 \cdot 4 = 12$$

$$3 \cdot \square = 15$$

$$3 \cdot \square = 18$$

$$3 \cdot 7 = 21$$

$$3 \cdot \square = 24$$

$$3 \cdot \square = 27$$

2 Hər dəstədə 3 ədəd olmaqla 4 dəstə turp var. 4 dəstədə neçə turp var?

3 İfadələrin qiymətini hesablayın.

$$2 \cdot 3$$

$$2 \cdot 5$$

$$2 \cdot 6$$

$$3 \cdot 1$$

$$3 \cdot 3$$

$$3 \cdot 4$$

$$3 \cdot 5 + 2$$

$$3 \cdot 6 - 4$$

$$3 \cdot 2 + 6$$

$$10 + 30 + 7$$

$$46 - 16 - 4$$

$$20 + 20 - 12$$

4 Axır çərşənbədə 14 uşaq tonqalın üstündən tullandı. Onlardan 6-sı qız idi. Neçə oğlan tonqalın üstündən tullandı?

- 1 Nuray 3 güldanın hər birinə 3 qızılıgül qoydu. Nuray 3 güldana neçə qızılıgül qoydu?

- 2 Müəllim 7 uşağın hər birinə 3 dəftər verdi. Müəllim 7 uşağa neçə dəftər verdi?

- 3 Boş xanalara elə ədədlər yazın ki, bərabərliklər doğru olsun.

$$2 \cdot \square = 4$$

$$3 \cdot \square = 3$$

$$3 \cdot \square = 9$$

$$3 \cdot 2 + \square = 11$$

$$2 \cdot \square = 6$$

$$3 \cdot \square = 6$$

$$3 \cdot \square = 15$$

$$3 \cdot 6 - \square = 10$$

- 4 İfadələrin qiymətini hesablayın.

$$3 \cdot 7 - 4$$

$$3 \cdot 8 + 5$$

$$8 + 37 - 5$$

$$13 + 7 + 4$$

$$3 \cdot 5 + 6$$

$$3 \cdot 9 - 4$$

$$30 - 3 - 7$$

$$8 + 6 + 6$$

$$2 \cdot 8 - 10$$

$$3 \cdot 5 + 5$$

$$6 + 6 + 6$$

$$14 + 4 + 4$$

- 5 Ulduz işarəsinin yerinə “ > , < , = ” işarələrindən uyğun gələnini yazın.

$$3 \cdot 5 * 15$$

$$2 \cdot 8 * 15$$

$$24 * 3 \cdot 8$$

$$2 \cdot 4 * 6$$

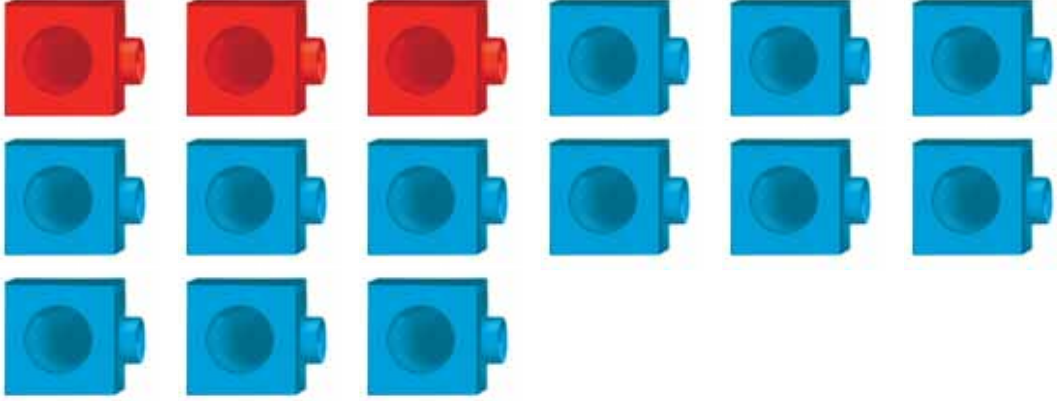
$$3 \cdot 7 * 22$$

$$21 * 2 \cdot 10$$

- 1 Anarın 8 ədəd 3 qəpiklik pulu var. Anarın nə qədər pulu var?

- 2 Nərgizin 3 qırmızı leqosu və bundan 4 dəfə çox göy leqosu var. Nərgizin neçə göy leqosu var? Nərgizin neçə leqosu var?

- 3 Boş xanalara uyğun ədədləri yazın.

$2 \cdot \square = 8$

$3 \cdot \square = 18$

$3 \cdot 9 + \square = 30$

$2 \cdot \square = 14$

$3 \cdot \square = 24$

$3 \cdot 10 + \square = 31$

- 4 İfadələrin qiymətini hesablayın.

$2 \cdot 2 + 8$

$3 \cdot 5 + 30$

$16 + 6 + 3$

$50 - (14 - 4)$

$2 \cdot 7 - 5$

$3 \cdot 7 - 2$

$21 - 3 - 8$

$50 - (14 + 6)$

- 5 Cədvəli tamamlayın.

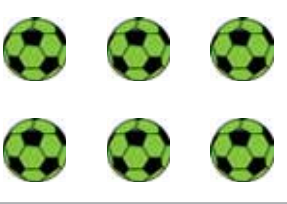
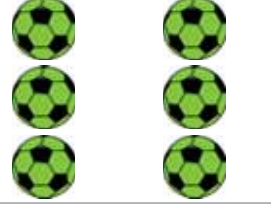
Birinci vuruq	2	2	2	2	3	3	3	3
İkinci vuruq	4	6	8	9	5	4	7	9
Hasil								

32

VURUQLARIN YERİNİN DƏYİŞDİRİLMƏSİ.

Sətir və sütunlar üzrə düzülmüş əşyaların ümumi sayını təkrar toplama, yaxud vurma ilə tapmaq olar. Məsələn:

	
$2 \cdot 3 = 6$	$3 \cdot 2 = 6$

Nəticə: $2 \cdot 3 = 3 \cdot 2$
 Vuruqların yerini dəyişdikdə hasil dəyişmir.

1 Nümunəyə uyğun misalları yazın.

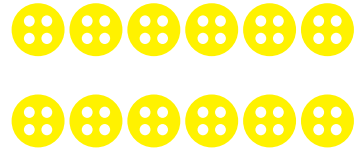
Nümunə $2 \cdot 4 = 8$ $3 \cdot 5 = 15$ $2 \cdot 6 = 12$ $3 \cdot 5 = 15$
 $4 \cdot 2 = 8$

2 İdman yarışında uşaqlar 2 sətirə düzüldülər. Hər sətirdə 9 uşaq oldu. Yarışda neçə uşaq iştirak edirdi?

3 Şəkillərə əsasən misalları həll edin.

		
$2 \cdot 4$	$3 \cdot 5$	$2 \cdot 6$

4 İfadələrin qiymətini hesablayın.

$2 \cdot 5 + 20$ $3 \cdot 7 - 21$ $26 + 4 - 10$
 $2 \cdot 9 - 8$ $3 \cdot 5 - 10$ $37 - 7 + 20$

- 1 Sütündakı bərabərliklər bir-birinə nə ilə oxşardır və nə ilə bir-birindən fərqlənirlər?

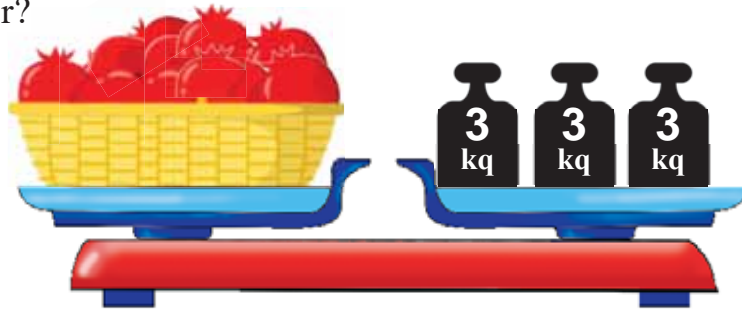
$$2 + 3 = 3 + 2$$
$$2 \cdot 3 = 3 \cdot 2$$

$$3 + 4 = 4 + 3$$
$$3 \cdot 4 = 4 \cdot 3$$

- 2 Aygün 6 ədəd 2 litrlik bankada kompot bağladı. Aygün neçə litr kompot bağladı?

- 3 Səbətdəki narın kütləsini tapmaq üçün tərəzinin o biri gözünə 3 ədəd 3 kiloqramlıq çəki daşı qoymaq lazım gəldi. Səbətdəki narın kütləsi nə qədərdir?

- 4 İfadələrin qiymətini hesablayın.

$2 \cdot 5$

$3 + 47$

$7 + 8 + 5$

$32 - 0 - 20$

$2 \cdot 8$

$42 - 4$

$9 + 9 - 8$

$43 - 10 + 0$

$2 \cdot 1$

$6 + 34$

$38 + 2 + 10$

$46 - 6 - 40$

- 5 Ulduz işarəsinin yerinə “ > , < , = ” işarələrindən uyğun gələnini yazın.

$2 + 6 * 6 + 2$

$3 \cdot 4 * 14$

$16 * 3 \cdot 5$

$2 \cdot 3 * 3 \cdot 2$

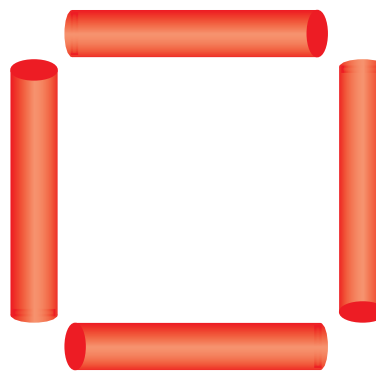
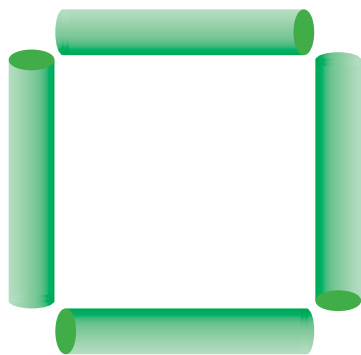
$3 \cdot 6 * 16$

$15 * 2 \cdot 8$

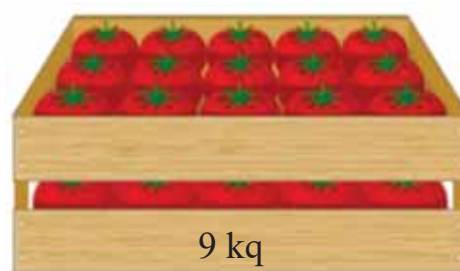
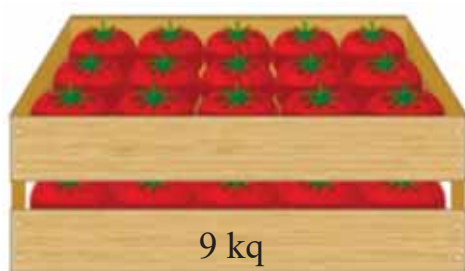
1 6 boşqabın hər birinə 2 yumurta qoydular. 6 boşqaba neçə yumurta qoydular?

2 4 çöpdən bir kvadrat düzəltmək olur. 2 belə kvadrat düzəltmək üçün neçə çöp lazımdır?

3 Mağazaya hər birində 9 kq olan 2 yeşik pomidor gətirdilər. Günortaya qədər 10 kq pomidor, günortadan sonra isə qalanı satıldı. Günortadan sonra neçə kiloqram pomidor satıldı?

4 İfadələrin qiymətini hesablayın.

$2 \cdot 1$

$3 \cdot 5$

$3 \cdot 1 + 35$

$31 - 4 - 20$

$1 \cdot 2$

$3 \cdot 1$

$2 \cdot 7 + 20$

$40 - 10 - 9$

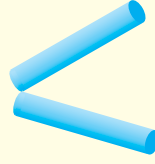
$2 \cdot 7$

$1 \cdot 3$

$3 \cdot 2 + 16$

$20 + 18 - 8$

2 çöp götürün və bucaq düzəldin.

10 çöpdən ayrı-ayrı belə bucaqlar düzəlt. 5 bucaq alındı.

Çöplərdən istifadə etmədən alınan bucaqların sayını

necə bilmək olar? Bu sualın cavabını tapmaq üçün 10-da 2-nin neçə dəfə yerləşdiyini müəyyən etmək lazımdır? Bunun üçün bölmə əməlinə istifadə olunur.

$$10 : 2 = 5$$

Burada iki nöqtə (:) – bölmə işarəsidir.

10 : 2 = 5 bərabərliyi belə oxunur:

10-u 2-yə bölsək, 5 alınır.

- 1 Nadir və Yalçın birlikdə 8 göbələk yığdılar. Onlar göbələkləri aralarında bərabər sayda bölüşdülər. Onların hər birinə neçə göbələk düşdü?

- 2 10 sm uzunluğunda parça çəkin və onu 2 bərabər hissəyə bölün. Hər hissədə neçə santimetr parça oldu?

- 3 3 çöpdən 1 üçbucaq düzəltmək olur. 6 çöpdən neçə üçbucaq düzəltmək olar? 9 çöpdən neçə üçbucaq düzəltmək olar?

- 4 İfadələrin qiymətini hesablayın.

$$2 \cdot 2$$

$$2 \cdot 7 + 7$$

$$3 \cdot 8 - 5$$

$$6 - 0 + 8$$

$$2 \cdot 4$$

$$3 \cdot 6 + 5$$

$$3 \cdot 5 + 6$$

$$9 + 0 - 7$$

Müəllim 6 say çöpünü 2 uşaq arasında bölüşdürdü. Hər uşağa neçə çöp düşdü?

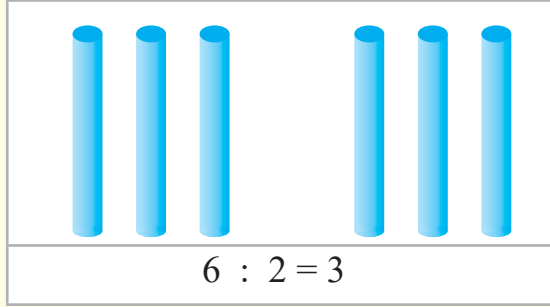
Izahı

Müəllim əvvəlcə hər uşağa 1 çöp, sonra 1 çöp və sonra yenə 1 çöp verir.

Hər uşağa 3 çöp düşür.

Məsələni həll etmək üçün 6-da 2-nin neçə dəfə yerləşdiyini tapmaq lazımdır.

Ona görə də məsələ bölmə əməlinin köməyi ilə həll olunur:

Cavab: 3 çöp.

- 1 12 karandaş bərabər sayda olmaqla 2 qələmqabına qoydular. Hər qələmqabında neçə karandaş oldu?

- 2 İfadələrin qiymətini hesablayın.

$2 \cdot 4$

$3 \cdot 3$

$2 \cdot 5$

$2 \cdot 7$

$3 \cdot 1$

$2 \cdot 7$

$3 \cdot 3$

$3 \cdot 8$

$6 \cdot 2$

$2 \cdot 9$

$3 \cdot 6$

$2 \cdot 9$

- 3 Misalları sütun şəklində yazın və həll edin.

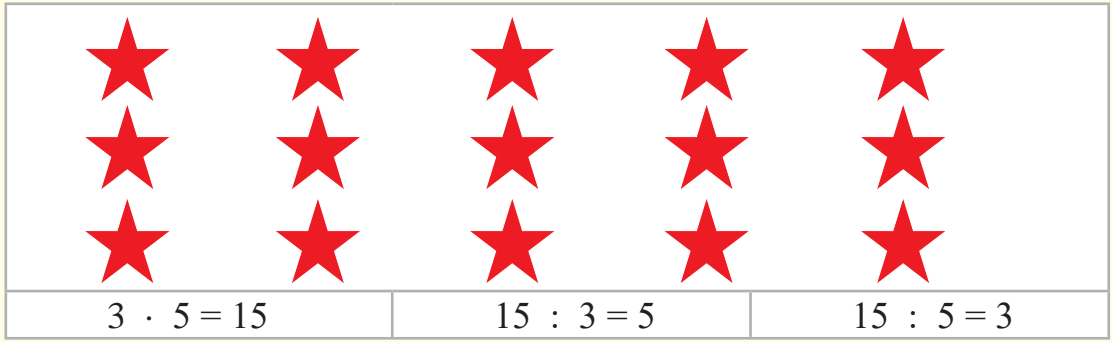
$42 - 17$

$50 - 24$

$35 + 12$

$21 + 29$

Hasili vuruqlardan birinə bölsək, o biri vuruq alınar.

- 1) 2 qəfəsin hər birində 4 dovşan var idi. 2 qəfəsdə neçə dovşan var idi?
2) 8 dovşanı bərabər sayda olmaqla 2 qəfəsə saldılar. Hər qəfəsdə neçə dovşan oldu?

- 2) Hər boşqabda 2 paxlava olmaqla 12 paxlavanı boşqablara qoydular. Neçə boşqab lazım oldu?

- 3) İfadələrin qiymətini hesablayın.

$$\begin{aligned} 2 \cdot 1 + 2 \\ 2 \cdot 2 - 4 \\ 2 \cdot 4 + 0 \end{aligned}$$

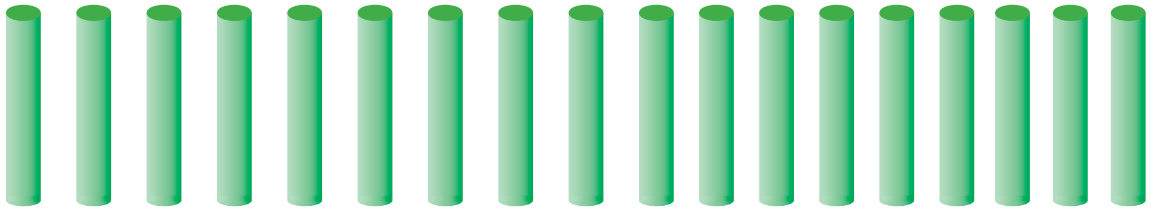
$$\begin{aligned} 2 \cdot 8 - 5 \\ 2 \cdot 5 + 10 \\ 2 \cdot 3 - 0 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} 38 + 3 \\ 42 - 6 \\ 50 - 1 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} 16 + (12 - 4) \\ 17 - (9 - 6) \\ 15 - (7 - 7) \end{aligned}$$

- 4) 18 ədəd say çöpü götürün və onu 2 bərabər dəstəyə bölün. Hər dəstədə neçə çöp oldu?

- 5) Ulduz işarəsinin yerinə “ > , < , = ” işarələrindən uyğun gələnini yazın.

$$\begin{aligned} 1 \text{ dm} * 8 \text{ sm} \\ 1 \text{ dm} * 10 \text{ sm} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} 1 \text{ dm } 4 \text{ sm} * 9 \text{ sm} \\ 15 \text{ sm} * 1 \text{ dm } 2 \text{ sm} \end{aligned}$$

2-yə vurma, 2-yə bölmə yazılışlarına baxın və yadda saxlayın.

$$2 \cdot 2 = 4$$

$$2 \cdot 3 = 6$$

$$2 \cdot 4 = 8$$

$$2 \cdot 5 = 10$$

$$2 \cdot 6 = 12$$

$$2 \cdot 7 = 14$$

$$2 \cdot 8 = 16$$

$$2 \cdot 9 = 18$$

$$2 \cdot 10 = 20$$

$$4 : 2 = 2$$

$$6 : 2 = 3$$

$$8 : 2 = 4$$

$$10 : 2 = 5$$

$$12 : 2 = 6$$

$$14 : 2 = 7$$

$$16 : 2 = 8$$

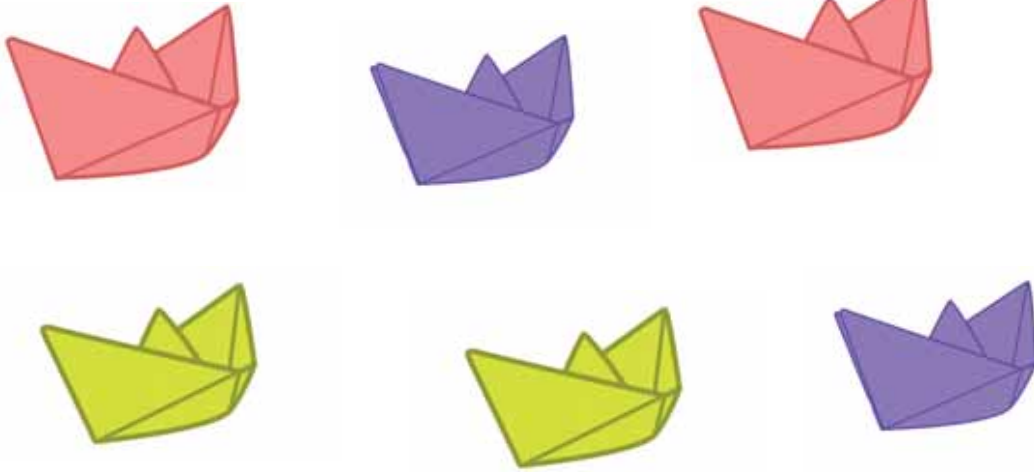
$$18 : 2 = 9$$

$$20 : 2 = 10$$

- 1) İdman yarışında 12 nəfər idmançı bərabər sayda olmaqla 2 komandaya bölündü. Hər komandada neçə nəfər oldu?

- 2) 1) 2 uşağın hər biri kağızdan 3 qayıq düzəltdi. Onlar neçə qayıq düzəltdilər?
2) 2 uşaq bərabər sayda olmaqla kağızdan cəmi 6 qayıq düzəltdi. Onların hər biri kağızdan neçə qayıq düzəltdi?

- 3) İfadələrin qiymətini hesablayın.

$$6 : 2$$

$$2 \cdot 3$$

$$2 \cdot 7 - 4$$

$$37 + 5$$

$$4 : 2$$

$$2 \cdot 6$$

$$7 \cdot 2 - 10$$

$$28 + 8$$

$$8 : 2$$

$$2 \cdot 4$$

$$2 \cdot 9 - 8$$

$$27 + 7$$

$$\begin{array}{ccccccc} & & \text{Qismət} & & & & \\ & & \text{┌───────────┐} & & & & \\ & & \text{10} & : & \text{2} & = & \text{5} \\ \text{Bölünən} & & & & \text{Bölən} & & \text{Qismət} \end{array}$$

Bölmə əməlinin komponentləri bunlardır: Bölünən, bölən və qismət.

- 1 Misallarda bölünən, bölən və qisməti göstərin və deyın.

$$14 : 2 = 7$$

$$15 : 3 = 5$$

$$18 : 3 = 6$$

- 2 Nümunəyə uyğun misalları yazın və həll edin.

Nümunə: Bölünən 8, bölən isə 2-dir. Qisməti tapın. $8 : 2 = 4$

1) Bölünən 16, bölən isə 2-dir. Qisməti tapın.

2) Bölünən 12, bölən isə 3-dür. Qisməti tapın.

3) Bölünən 18, bölən isə 3-dür. Qisməti tapın.

- 3 10 kq düyünü 2 kiloqramlıq torbalara yığdılar. Neçə torba lazım oldu?

- 4 İfadələrin qiymətini hesablayın.

$$2 \cdot 6$$

$$10 : 2$$

$$3 \cdot 4 + 12$$

$$3 \cdot 5$$

$$12 : 2$$

$$3 \cdot 8 - 20$$

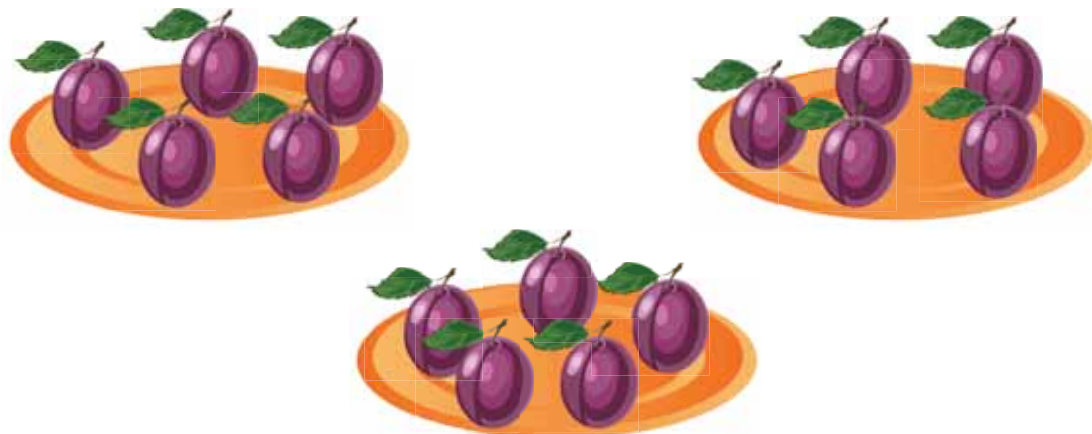
$$3 \cdot 8$$

$$16 : 2$$

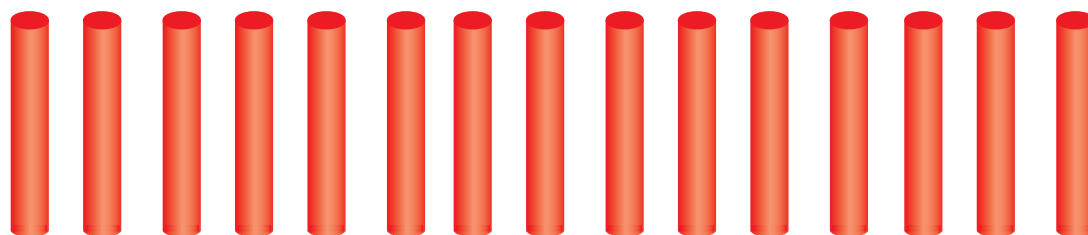
$$3 \cdot 6 + 12$$

1) 15 gavalını bərabər sayda olmaqla 3 boşqaba qoydular. Hər boşqabda neçə gavalı oldu?

2) 15 ədəd say çöpünü götürün və onları bərabər sayda olmaqla 3 dəstəyə ayırın. Hər dəstədə neçə say çöp oldu?

3) 1) Aslanın 4 ədəd 3 qəpikliyi var. Aslanın nə qədər pulu var?

2) Aslanın 12 qəpik pulu var. Bu pul 3 qəpikliklərdən ibarətdir. Aslanın neçə 3 qəpikliyi var?

4) İfadələrin qiymətini hesablayın.

$2 \cdot 4$	$4 : 2$	$3 \cdot 7 + 4$	$30 - 10 + 9$
$3 \cdot 4$	$12 : 3$	$3 \cdot 9 - 3$	$30 + 10 - 3$
$2 \cdot 8$	$16 : 2$	$2 \cdot 8 - 6$	$40 + 10 - 5$

3-ə vurma, 3-ə bölmə yazılışlarına baxın və yadda saxlayın.

$3 \cdot 3 = 9$

$9 : 3 = 3$

$3 \cdot 4 = 12$

$12 : 3 = 4$

$3 \cdot 5 = 15$

$15 : 3 = 5$

$3 \cdot 6 = 18$

$18 : 3 = 6$

$3 \cdot 7 = 21$

$21 : 3 = 7$

$3 \cdot 8 = 24$

$24 : 3 = 8$

$3 \cdot 9 = 27$

$27 : 3 = 9$

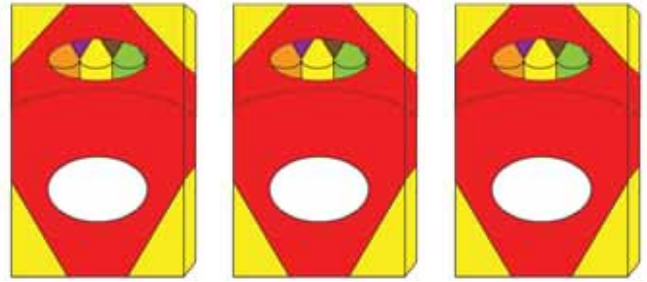
$3 \cdot 10 = 30$

$30 : 3 = 10$

1) 1 karandaş 3 qəpikdir. 8 belə karandaş neçəyədir?

2) 1 karandaş 3 qəpikdir. 24 qəpiyə neçə karandaş almaq olar?

2) Aynur 18 karandaşı 3 qutuya bərabər sayda olmaqla yığdı. Hər qutuda neçə karandaş oldu?

3) İfadələrin qiymətini hesablayın.

$2 \cdot 5$

$10 : 2$

$14 : 2$

$2 \cdot 9 + 6$

$2 \cdot 6$

$12 : 2$

$18 : 3$

$2 \cdot 7 - 10$

$3 \cdot 5$

$15 : 3$

$21 : 3$

$3 \cdot 5 + 5$

4) Cədvəli tamamlayın.

Bölünən	6	8	12	9	15	24
Bölən	2	2	2	3	3	3
Qismət						

1 Misalları həll edin.

$9 + 3$

$12 - 4$

$30 + 20$

$36 + 4 - 5$

$8 + 6$

$15 - 7$

$40 - 10$

$28 - (11 - 3)$

$7 + 7$

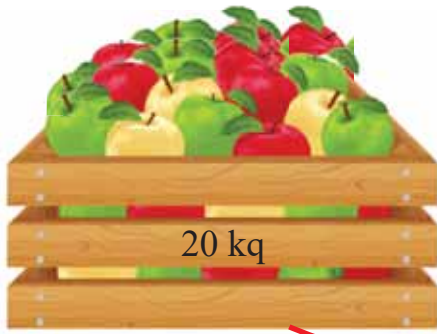
$17 - 9$

$50 - 30$

$47 - (12 - 7)$

2 Yeşikdə 20 kq, səbətdə isə 10 kq alma var. Yeşik ilə səbətdə cəmi neçə kiloqram alma var?

?

3 Ulduz işarəsinin yerinə “ + , - ” işarələrindən uyğun gələnini yazın.

$14 = 10 * 4$

$18 * 10 = 8$

$29 * 1 = 30$

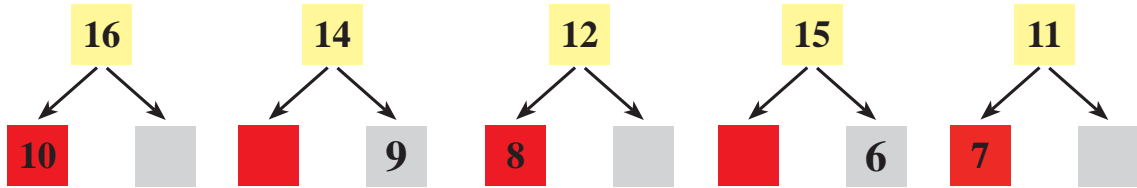
$23 = 20 * 3$

$36 * 6 = 30$

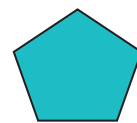
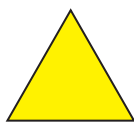
$40 * 2 = 38$

4 Sxemləri tamamlayın.

5 Şəkildəki həndəsi fiqurların adlarını deyın və göstərin.

BURAXILIŞ MƏLUMATI

RİYAZİYYAT – 3

Xüsusi məktəblərin

3-cü sinifləri üçün sadələşdirilmiş proqram əsasında hazırlanmış

Riyaziyyat fənni üzrə dərslik

II hissə

Tərtibçi heyət

Müəlliflər

Süleyman Kərimov
Könül Doxolova
Yeganə Məmmədaliyeva
Həbib Kərimov
Farizə Nəbiyeva
Aygün Qasımova

Layihə rəhbəri

Rəhilə Soltanqızı

Dizayner

Nərmin Məmmədova

Texniki redaktor

Ruslan Mahmudov

Rəssam

Anara Hüseynova

Korrektor

Kəklük Məmmədova

© Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyinin qrif nömrəsi: 2023-017

Müəlliflik hüquqları qorunur. Xüsusi icazə olmadan bu nəşri və yaxud onun hər hansı hissəsini yenidən çap etdirmək, sürətini çıxarmaq, elektron informasiya vasitələri ilə yaymaq qanuna ziddir.

Hesab nəşriyyat həcmi 7,9. Fiziki çap vərəqi 11. Səhifə sayı 88.

Kəsimdən sonra ölçüsü: 220x275. Kağız formatı 70x100 1/8.

Ofset kağızı. Ofset çapı. Şriftin adı və ölçüsü: Times new roman, 14-15 pt.

Sifariş . Tiraj: . Pulsuz. Bakı-2023.

Əlyazmanın yığıma verildiyi və çapa imzalandığı tarix:00.00.2023

Çap məhsulunu hazırlayan:

Çaşıoğlu Eİ MMC - Bakı ş. M. Müş iq küç., 2 A.

Çap məhsulunu istehsal edən: